

НАУКОВА СПІЛЬНОТА

www.spilnota.net.ua

СОРОК СЬОМІ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ДИСКУСІЇ

ISSN 2522-963X

Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

27 травня 2020 р.

**Львів
2020**

Сорок сьомі економіко-правові дискусії: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. - Львів, 2020.- 95 с.

УДК 330+340 (063)

ББК 65+67я431

ISSN 2522-963X

В збірнику опубліковані доповіді з економічних та юридичних питань, які оприлюднені на сайті www.spilnota.net.ua.

Збірники матеріалів науково-практичних інтернет-конференцій включаються до наукометричної бази даних "PIHЦ/RSCI".

Адреса оргкомітету:
79016, м. Львів, а/с 1621
E-mail: spilnota.net.ua@ukr.net

Оргкомітет Наукової спільноти не завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язкове.

ЕКОНОМІЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

Економіка, організація і управління підприємствами, галузями, комплексами

*Гурко Анна Вікторівна
студентка економічного
факультету, Національний
університет «Острозька академія»*

*Зубенко Ігор Ростиславович
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри економіко-
математичного моделювання та
інформаційних технологій,
Національний університет
«Острозька академія»*

ЕЛЕКТРОННА ВАЛЮТА: СУТНІСТЬ ТА ВИДИ

Електронна валюта - це грошові зобов'язання емітента в електронному вигляді, які знаходяться на електронному носії в розпорядженні користувача [1].

Якщо говорити про види віртуальної валюти, то конвертована (або відкрита) віртуальна валюта володіє еквівалентом вартості в реальній валюті і може обмінюватися на реальну, а також у зворотньому напрямку. Яскравими прикладами є: Bitcoin; E-Gold; Liberty Reserve; WebMoney.

Неконвертована (або закрита) віртуальна валюта, на відміну від першої, використовується у конкретних віртуальних сферах або світах таких, як глобальні онлайн ігри, які власноруч регулюють її застосування. У таких умовах вона не може бути обмінена на фіатну валюту. Прикладами є: Project Entropia Dollars; Q Coins; World of Warcraft Gold [2].

В даний час найбільш часто у платіжних операціях у віртуальній валюті використовують централізовані віртуальні валюти. Прикладами таких валют є: E-Gold;; Second Life Linden Dollars; PerfectMoney; World of Warcraft Gold. Децентралізовані віртуальні валюти (так звані криптовалюти) - це валюти, засновані на математичних принципах з відкритим вихідним кодом, у яких немає адміністратора, і також відсутній

централізований контроль або нагляд. Прикладами є: Bitcoin; Litecoin; Ripple тощо [3].

Говорячи про усе вищезгадане, варто приділити увагу такому поняттю, як криптовалюта. Криптовалюта – це цифрові, повністю віртуальні гроші, емісія та операції з якими відбуваються криптографічними методами на основі асиметричного шифрування. Для перекладу криптовалюти кожен раз потрібно мати криптографічний підпис. Цілісність, єдність і актуальність реєстрів операцій з криптовалютою забезпечується мережею пов'язаних осіб (у випадку Bitcoin – так званих «майнерів» (miners)), які захищають мережу в обмін на право отримувати довільно розподілених комісійних зборів.

Очевидним є те що біткоіни на сьогодні є першим працюючим криптографічним протоколом для криптовалют. Незважаючи на це, все швидшими темпами зростає інтерес до розробки альтернативних, більш ефективних методів перевірки і підтвердження правильності операцій (Altcoin, Anonymiser тощо).

У підсумку можна сказати, що електронна валюта має значний потенціал, щоб докорінно змінити сучасний фінансовий світ. Сьогодні на ринку існує понад сто продуктів, подібних до криптовалюти. Проте, чи зможе біткоін або аналогічна електронна валюта замінити традиційні валюти, покаже час. Поки єдиного рішення щодо подальшої стратегії розвитку криптовалюти в світі не існує, а розвиток і становлення криптовалюти в різних країнах світу не стоїть на місці і з кожним днем все більше впроваджується по всьому світу.

Література:

1. Известия СПбГУЭиФ: «Электронные формы денег и новые виды платежных систем» С. А. Белозеров
2. UBR – портал новин про бізнес, економіку та фінанси, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ubr.ua/uk/finances/exchangemarket/rtualna-valuta-226965>
3. Желюк Т., Бречко О. Використання криптовалюти на ринку платежів: нові можливості для національних економік. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2016. №3. С. 50-60.

*Заволока Лариса Олександрівна
старший викладач кафедри
державних, місцевих та
корпоративних фінансів
Університету митної справи та
фінансів*

*Волошко Катерина Віталіївна
студентка групи БС-19-1
Університету митної справи та
фінансів*

ФІНАНСОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

За роки незалежності України в цілому сформовано інституційні засади функціонування фінансового ринку, однак він в певній мірі не відповідає міжнародним стандартам, викликам економіки країни. Тому, актуальним питанням є дослідження функціонального та сутнісного аспекту розвитку вітчизняного фінансового ринку.

Відповідно до Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», об'єктами на фінансовому ринку виступають фінансові послуги з випуску платіжних документів, платіжних карток; довірче управління фінансовими активами; діяльність з обміну валют; залучення фінансових активів із зобов'язанням щодо наступного їх повернення; фінансовий лізинг; надання коштів у позику; надання гарантій та поручительств; переказ коштів; послуги у сфері страхування та у системі накопичувального пенсійного забезпечення; професійна діяльність на ринку цінних паперів, що підлягає ліцензуванню; факторинг; адміністрування фінансових активів для придбання товарів у групах; банківські та інші фінансові послуги [2].

За критеріями функціонального навантаження та приналежності суб'єктів до інфраструктури фінансового ринку відносять фінансові інститути:

Інститути-регулятори: державні регулятори - Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері фінансових послуг; Національний банк України; Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку; саморегулярні організації – Асоціація «Українські фондові торговці», Професійна асоціація учасників ринку капіталу та деривативів, Українська асоціація інвестиційного бізнесу. Їх діяльність пов'язана із забезпеченням виконання офіційних та не офіційних норм та правил.

Функціональні інститути: банки, кредитні спілки, ломбарди, фінансові компанії – перерозподіл вільних грошових коштів; страхові компанії, пенсійні фонди – перерозподіл ризиків; інститути спільного інвестування – перерозподіл власності.

В Україні встановлена банкоцентрична модель, що визначається найбільшою питомою вагою активних операцій банків на фінансовому ринку, довгостроковим кредитуванням банківськими структурами та пріоритетністю розвитку банків як фінансових посередників.

До основних ризиків, які впливають на розвиток вітчизняного ринку України, слід віднести:

– системні ризики та дисбаланси: невідповідність обсягів і структури сукупної пропозиції характеристикам сукупного попиту; розриви в обсягах фінансування інвестиційного та споживчого попиту; різновекторність впливу імпорту, що в короткостроковому періоді підтримує рівновагу товарно-грошових ринків і справляє «охолоджувальний» вплив на інфляційні тенденції, проте містить довгостроковий потенціал розгортання девальваційних тенденцій; низька ефективність трансмісійного механізму [1, с. 50-51; 3, с. 446; 4, с. 31-32].

– обмеження на шляху відновлюваного розвитку: неможливість застосування рекомендацій і схем економічної політики із досвіду західних країн через принципову відмінність структури вітчизняної економіки та економік розвинених країн: у останніх система галузевих комплексів тісно пов'язана з кінцевим споживанням, тоді як в Україні – з експортом і зовнішнім попитом; нестача оптимальних за вартістю і термінами ресурсів, зокрема в розпорядженні держави для стимулювання інвестиційного процесу; висока вартість і нестійкість джерел залучення коштів банківською системою, що загострює конкуренцію за депозити населення і призводить до утримання завищених процентних ставок; високі ризики та несприятливість інвестиційного середовища; [1, с. 50-51; 3, с. 446; 4, с. 31-32].

Принципово, вирішення окреслених проблем можливе через удосконалення системи регулювання та нагляду за фінансовими посередниками.

Висновки. Таким чином, подальше удосконалення системи регулювання банків України базується на реалізації стратегії макропруденційного регулювання та нагляду. Посилення функції макропруденційного нагляду повинно відбуватися на основі побудови формалізованого процесу аналізу ризиків фінансового ринку та прогнозування виникнення системних криз у майбутньому.

Ефективно діючий фінансовий ринок може бути створений на основі цілісної науково обґрунтованої державної політики. Вагомими слід вважати заходи, пов'язані з перспективами дерегуляції фінансового ринку

та державним регулюванням у тих його сегментах, які мають пріоритетне значення для національної економічної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Ризики післякризового розвитку фінансового сектору України: джерела, оцінки, інструменти стабілізації : аналіт. доп. / Я. В. Белінська, Д. С. Покришка, О. О. Молдован, А. П. Павлюк [та ін.] ; за ред. Я. А. Жаліла. – К. :НІСД, 2013. – 72 с.
2. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]: закон України, прийнятий Верховною Радою України від 12.07.2001 № 2664-III. – URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2664-14.12>
3. Коваленко В.В. Грошово-кредитна політика та її вплив на подолання структурних дисбалансів економіки України / В.В. Коваленко //Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – № 12. – С. 445-449.
4. Міщенко В.І. Роль і функції монетарного трансмісійного механізму в забезпеченні цінової стабільності / В.І. Міщенко // Фінанси України. – 2015. - № 1. – 29-46.
5. Коваленко В. В. ФІНАНСОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: СУТНІСНИЙ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТИ / В. В. Коваленко. // Економічний форум. – 2017. – №2. – С. 286–295.

*Кузнєцова Олександра Павлівна
студентка факультету фінансів,
Київський національний економічний
університет ім. В. Гетьмана*

СТРАТЕГІЧНИЙ КОНТРОЛІНГ В УПРАВЛІННІ СУЧАСНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

Ефективна політика управління в умовах економічних спадів, цінових коливань, конкуренції та зростаючих вимог клієнтів до готової продукції стає особливо важливим завданням, від вирішення якої залежить основний фінансовий результат діяльності організації - прибуток. Саме тому зростає актуальність застосування сучасних методів фінансового управління підприємством, впровадження яких дозволить здійснювати комплексну оцінку фінансового стану підприємства з достатньою точністю та надійністю та реалізувати як потенціал компанії так і знайти нові пошуки отримання прибутку.

Особливо ефективним та дієвим є застосування інструментів контролінгу, оскільки вони забезпечують усі види контролю з урахуванням перспектив функціонування та розвитку діяльності підприємства. Особливої актуальності набуває завдання формування дієвого інструментарію стратегічного контролінгу виробничо-господарської діяльності підприємства для прийняття довгострокових управлінських рішень.

О. Терещенко та Н. Бабяк визначають стратегічний контролінг, як комплекс функціональних завдань, інструментів та методів з координації стратегічного планування та контролю для забезпечення довгострокового управління фінансами, вартістю та ризиками [1, с. 400].

Забезпечення виконання функціональних завдань стратегічного контролінгу покладене на його інструментарій. Інструменти стратегічного контролінгу використовуються саме на етапі визначення стратегічних орієнтирів компанії. Підсумовуючи існуючу практику вітчизняних і зарубіжних підприємств, можна виокремити основний інструментарій фінансового контролінгу:

- SWOT-аналіз, SNW-аналіз, PESTLE-аналіз
- Конкурентний аналіз за М. Портером
- Бенчмаркінг
- Управління по цільовим витратам (Target-Costing)
- Функціонально-вартісний аналіз (ФВА)
- Портфельний аналіз
- Аналіз стратегічних розривів (GAP-аналіз)
- Розробка сценаріїв
- Аналіз стратегічного потенціалу
- Реінжиніринг бізнес-процесів
- Система збалансованих показників (Balanced Scorecard)
- Стратегічний аналіз витрат (SCA)
- Аналіз ризиків
- Activity-Based Costing or ABC (облік за видами діяльності)
- Six Sigma Quality Standard.

Основними методами, що найчастіше використовуються в стратегічному контролінгу на вітчизняних підприємствах є SWOT-аналіз, Target-costing, Balance Scorecard, Activity-Based Costing (ABC).

SWOT-аналіз дає змогу виявити сильні та слабкі сторони підприємства та зіставити їх з ринковими можливостями та дає змогу виявити конкурентні переваги підприємства. При використанні цього методу варто чітко зрозуміти відмінності між його елементами та потрібно бути об'єктивним і використовувати різносторонню інформацію.

Balance Scorecard дає змогу перевести стратегію на операційний рівень і довести конкретні завдання до працівників, що забезпечує досягнення стратегічних цілей. Недоліком є відсутність індикаторів, які б могли сигналізувати щодо необхідності корегування цілей, а також складність і трудомісткість впровадження даного методу на підприємстві.

Портфельний аналіз є основою для аналізу взаємодії між різними напрямками діяльності; дозволяє здійснити більш детальний аналіз привабливості ринку та конкурентоздатності підприємства. При даному аналізі використовується невеликий набір оцінювальних факторів, та відсутні чіткі рекомендації, що ускладнює оцінювання результатів.

Аналіз стратегічних відхилень дає змогу встановити ступінь досягнення стратегічних цілей підприємством; дозволяє визначити ефективність стратегічного управління. Даний метод потребує опрацювання значного масиву даних і пошуку відповідної інформації.

Конкурентний аналіз Портера дає змогу встановити переваги підприємства відносно конкурентів, та вчасно ідентифікувати наявних та потенційних конкурентів. Недоліком цього методу є те, що він потребує багато часу, а також те, що для успішного використання даного інструменту необхідний належний рівень підготовки управлінців.

Загалом, розглядаючи інструментарій стратегічного контролінгу, потрібно зазначити, що вибір конкретних інструментів має здійснюватися з урахуванням специфіки діяльності підприємства.

Натомість вибір та подальше впровадження інструментарію стратегічного контролінгу є запорукою ефективного та стабільного функціонування підприємства в довгостроковій перспективі.

Удосконалення процесів управління на підприємстві за рахунок впровадження системи контролінгу безпосередньо впливає на прискорення процесів прийняття рішень в стратегічно ключових сферах функціонування.

Література:

1. Терещенко О.О., Бабяк Н.Д. Фінансовий контролінг. *КНЕУ*. 2013.

*Свиридюк Андрій Анатолійович
студент, Донецький національний
університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського*

*Науковий керівник: Костакова Ліна
Дмитрівна, старший викладач,
Донецький національний
університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського*

ОСОБЛИВОСТІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Сучасні нестабільні економіко-соціальні умови негативно впливають на ринок та знижують ефективність функціонування підприємства, його платоспроможність, прибутковість.

Нестабільна ситуація та кризи вражають основні складові елементи підприємницької діяльності та призводить підприємство до банкрутства унаслідок неспроможності фінансування своєї діяльності.

Саме за таких умов менеджменту підприємства необхідно швидко реагувати на ринкові зміни та мати ефективні заходи для антикризового управління і мобілізації внутрішніх ресурсів. Тому аналіз особливостей антикризового управління за сучасних умов є необхідним.

Для більш детального аналізу треба дати визначення терміну «антикризове управління».

Лігоненко Л. О. розглядала антикризове управління, як спеціальне, постійно організоване управління, націлене на найбільш оперативне виявлення ознак кризового стану та створення відповідних передумов для його своєчасного подолання з метою забезпечення відновлення життєздатності окремого підприємства, недопущення виникнення ситуації його банкрутства [1].

Виявлення факторів, що загострюють ситуацію на підприємстві та можуть призвести до кризового стану, є першочерговою задачею менеджменту підприємства. Білик М.Д. пропонує узагальнюючий набір таких факторів, це такі, як:

- низька якість менеджменту;
- недоліки у виробничій сфері;
- прорахунки у галузі постачання;
- прорахунки в інвестиційній сфері;
- дефіцити у фінансуванні;
- відсутність або незадовільна робота служб контролінгу (планування, аналіз, інформаційне забезпечення, контроль ;
- політична нестабільність у країні знаходження підприємства або в

країнах – постачальників сировини (споживачів продукції);

- зменшення купівельної спроможності населення;
- нестабільність господарського та податкового законодавства;
- форс-мажорні обставини [2].

З метою уникнення підприємством можливості настання кризового стану та ефективного управління ним, в умовах невизначеності, пропонуються наступні заходи:

- ведення постійного моніторингу ринкової кон'юнктури з метою вчасного виявлення кризових явищ, та прогнозування майбутньої динаміки розвитку основних показників в залежності від зміни пов'язаних факторів;

- проведення диверсифікації виробництва задля мінімізації майбутніх витрат;
- удосконалювати технології виробництва;
- аналіз витрат та пошук шляхів щодо їх оптимізації;
- пошук надійних постачальників якісної сировинної бази;
- ведення активної політики щодо пошуку нових висококваліфікованих кадрів, та якомога швидшої їх адаптації;

- розробка та впровадження у виробництво нових продуктів на основі ефективних науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт;

- у разі виникнення кризи, створення групи антикризових менеджерів для більш безболісного її подолання та усунення наслідків;

- ведення управління підприємством комплексно, враховуючі всі можливі ризики та можливості.

Отже, ефективне антикризове управління підприємством можливе тільки за умов комплексних підходів, які передбачають застосування специфічного для кожного підприємства методологічного інструментарію управління процесами запобігання та подолання кризи. Комплексний підхід також дає змогу забезпечити ефективність системи антикризового управління на підприємстві, яка буде адекватно відображати сучасні умови господарювання.

Таким чином, дослідивши вплив факторів виникнення кризових явищ на підприємстві, було запропоновано низку заходів щодо уникнення підприємством можливості настання кризового стану та ефективного управління ним, в умовах невизначеності. Але слід звернути увагу на те, що значну роль у сучасних умовах функціонування підприємств відіграє держава та уряд. Дані інститути, зі свого боку, мають максимально підтримувати підприємство задля покращення ситуації у країні.

Література:

1. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством : підруч. К. : КНТЕУ, 2005. 824 с
2. Білик М. Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємства. Фінанси України – 2005, №3. – С. 117–128.

Менеджмент

*Величко Діана Вадимівна
студент, Тернопільський
національний технічний університет
імені Івана Пулюя*

*Машлій Галина Богданівна
кандидат економічних наук,
Тернопільський національний
технічний університет імені
Івана Пулюя*

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОЄКТНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ

Впродовж останнього десятиліття усі економічні процеси та галузі зазнали диджиталізації, в результаті цього виникли нові види економічних наук, зокрема: інтернет-маркетинг, інтернет-брендинг, трейдинг, віртуальний бізнес та ін. Особливої актуальності набуло використання інформаційних технологій практично в усіх галузях економіки під час введення карантинних обмежень 2020 року, що було зумовлене необхідністю вимушеного переведення працівників на віддалену роботу. При цьому важливим є налагодження ефективної комунікації між персоналом організації, здійснення контролю за виконанням поставлених задач, забезпечення якісного віддаленого доступу до необхідної комерційної інформації (яка, попри все, повинна ще й бути надійно захищеною), а також, за можливості, розширення ринку збуту на інтернет-платформах.

Саме ІТ дозволяють спростити роботу над вирішенням практично усіх економічних та суспільних проблем [1]. Тому серед великої кількості різноманітних програмних продуктів, що відомі на сьогоднішній день, необхідно вибрати такі, які можуть допомогти ефективно організувати роботу колективу з виконання спільних проєктів, а також аналізувати продуктивність кожного робітника протягом робочого дня, що дасть змогу оптимізувати робочий процес у подальшому.

Досить широкого використання набули програмні продукти, які забезпечують комунікаційну функцію у різній формі [2], зокрема:

Flowdock, GoToMeeting, Slack. Для моніторингу процесу виконання завдань використовують такі програмні продукти, як: Asana, Monday.com, Redbooth, ProofHub, Trello та інші [2]. Зокрема, Asana – програмний застосунок, що має зручний графік розміщення справ у хронологічній послідовності та логічне сортування за пріоритетністю чи терміном задачі; Monday.com – забезпечує можливість синхронізації з іншими програмами та автоматичного додавання завдань у програму; ProofHub - дає змогу відслідковувати стан виконання завдань працівниками, спілкуватись у вбудованому чаті та обмінюватись файлами, робити примітки одразу на файлах чи фотографіях, що спрощує виправлення недоліків.

Багатьма іноземними компаніями широко впроваджується практика використання програмних застосунків із метою підвищення продуктивності праці робітників та покращення якості виконаних робіт. Варто її поширити і у вітчизняних компаніях з метою ефективного менеджменту для якісного виконання проєктів, адже це значно знижує час та підвищує якість робіт. Але головною перепорою для використання програмних продуктів з метою підвищення продуктивності робітників є їх вартість, хоча подальший ефект може бути значним. Також на ринку не вистачає таких універсальних програм, які б містили усі необхідні функції для успішного управління командою у віддаленому режимі.

Література:

1. Єгорченкова, Н. Ю., О. В. Єгорченков, Є. Ю. Катаєва. Сучасні тренди та перспективи проєктного менеджменту у світі. *Вісник Черкаського державного технологічного університету. Серія: Технічні науки. Випуск 2. 2018. с. 90-99.*
2. 15 collaboration tools for productive teams. URL: <https://resources.workable.com/tutorial/collaboration-tools> (дата звернення: 20.05.2020).

*Машлій Галина Богданівна
кандидат економічних наук,
Тернопільський національний
технічний університет імені
Івана Пулюя*

*Олійник Михайло Євгенович
Тернопільський національний
технічний університет імені
Івана Пулюя*

РОЛЬ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

В економіці розвинутих країн світу одне з провідних місць належить малому та середньому бізнесу. Він виступає вагомим інноваційним важелем економічних процесів, оскільки саме підприємці зорієнтовані на отримання прибутку, що виступає стимулом розвитку ініціативності, творчості, ділової активності у сфері науково-технічної та управлінської діяльності.

Саме малий та середній бізнес володіють рядом суттєвих переваг, а саме:

- мають здатність швидко пристосовуватися до потреб споживачів продукції та якнайповніше враховувати їх запити;
- виступають каталізатором розвитку економіки, сприяючи здійсненню наповненню ринку, формуванню оптимальної кон'юнктури;
- забезпечують зростання конкурентності середовища ринку, що виступає стимулом активізації господарської активності й активному пошуку новітніх методів ринкової діяльності;
- сприяють проведенню позитивних змін у структурі економіки за різними напрямками її розвитку;
- здійснюють залучення фінансових ресурсів в економіку, тим самим забезпечуючи інвестиційну діяльність суб'єктів ринку;
- не потребують дуже великих обсягів залучених фінансових ресурсів для проведення господарської діяльності.

На даний час малий та середній бізнес зустрічаються у своїй діяльності в Україні з рядом проблем, зокрема, це такі: тривалий період для проходження дозвільних процедур при створенні бізнесу, великі фінансові витрати при його ліквідації, висока вартість залучення позикових коштів, труднощі у реєстрації права власності на різні об'єкти

нерухомості тощо. Отже, враховуючи необхідність розвитку малого та середнього бізнесу, необхідно стимулювати його розвиток на різних рівнях управління, зокрема, здійснюючи:

- впровадження механізму кредитування малого та середнього підприємництва кредитів за пільговими відсотковими ставками;
- надання пільг в оподаткуванні при здійсненні реінвестування отриманого прибутку;
- створення сприятливих умов для забезпечення сприяння розвитку малого та середнього бізнесу з боку місцевих органів влади;
- координацію зусиль суб'єктів малого та середнього підприємництва для лобювання їх інтересів перед державою;
- недопущення корупційних явищ та бюрократії, що є великим гальмом на шляху розвитку бізнесу.

Література:

1. Катамадзе Г. Проблеми малого та середнього бізнесу: погляд експерта. URL: <https://economistua.com/problemi-malogo-ta-serednogo-biznesu-poglyad-eksperta/>
2. Бедринець Я.Д., Сурженко А.В. Фінансовий менеджмент у малому бізнесі. URL: https://pidruchniki.com/87613/finansi/finansoviy_menedzhment_u_malomu_biznesi
3. Машлій Г. Б. Сучасний стан та шляхи активізації розвитку підприємств малого бізнесу Тернопільської області / Галина Машлій, Олена Сороківська, Ольга Мосій // Галицький економічний вісник — Тернопіль: ТНТУ, 2014. — Том 44. — № 1. — с. 93-101.
4. Великі проблеми малого та середнього бізнесу. URL: <https://ua.112.ua/mnenie/>

*Беседін Станіслав Сергійович
магістр, Інститут дизайну,
архітектури та журналістики*

ГЕНЕЗИС РОЗВИТКУ ФІРМОВОГО СТИЛЮ

Історія використання знаків (позначень) для ідентифікації місця походження товару сягає глибини віків. Одні дослідники вбачають витоки фірмового стилю ще від 5 тис. р. до н.е., тобто з початку масового виробництва посуду в Китаї, з вказівкою імені тогочасного імператора, виробника і місця виробництва. Другі співвідносять його появу з моментом будівництва гробниць фараонів у Єгипті, де були знайдені вирізьблені на каменях символи, які, ймовірно, могли належати каменярам, що виготовляли глиби; треті починають відлік цього явища від середньовіччя та появи клейм і позначок майстрів на виробах у добу початку мануфактурного виробництва. Саме в цей час з'являються перші системи позначення приналежності товарів (по суті прообрази сучасних логотипів) - клейма. Археологи знаходять клейма на античних амфорах і художніх виробах, що відносяться до VII - VI вв. до н.е. Таврування вже в ті часи стає постійною практикою. Клейма можна побачити на червонолаковій кераміці південно-західного Криму I - III вв. н.е., які зберігаються в музеях України. На античних амфорах, знайдених в Херсонесі (на території сучасного Криму), є присутніми клейма у вигляді відбитків. На більшій частині амфор відбитки були зроблені втискуванням знаку, але зустрічаються і опуклі рельєфи, виконані прес-формою [1, с. 11].

Багато знаків забезпечені написами, частина з яких була розшифрована як імена власників майстерень. Цей факт наочно свідчить про те, що вже в ті далекі часи "виробники" відчували чітку потребу в ідентифікації своїх товарів.

Подальший розвиток формальних ознак фірмового стилю відбувався в Середньовіччі. Найбільш вираженим комплексним стилем стала атрибутика феодального двору. Знаки власності ставилися на усе майно феодала: на архітектурні елементи замку, на побутові предмети і посуд, на зброю і кінну зброю, на щити, прапорці, прапори, на одяг герольда - офіційного представника феодала. Особиста символіка входить в композицію друку і стає обов'язковим офіційним атрибутом.

У гербовій композиції велика роль приділяється колірному рішенню, яке поширюється на одяг феодала, його слуг і охорону, на вимпели і прапорці і навіть на колірне рішення інтер'єрів замків і палаців. Функція

такого позначення була дещо інша, чим у випадку з античною керамікою, і полягала не в ідентифікації товару, а в демонстрації того, що ця річ є власністю конкретного власника. Проте тут важливо розуміти, що таким чином стихійно складалася практика наскрізної ідентифікації, тобто ідентифікації усіх предметів, що належать одному власникові. У античний час знаки наносилися тільки на конкретну продукцію, ними не позначалися, наприклад, одяг або інструменти майстра, що виготовив її. Між тим, наскрізна ідентифікація є основною відмінною ознакою сучасного фірмового стилю.

Зараз фірмова символіка наноситься практично на усі предмети, так чи інакше пов'язані з діяльністю компанії. Нарівні з "феодальною ідентифікацією" в середньовічній Європі розвивається і торгова. У XI ст. Купецькі гільдії виробляють свої внутрішні статuti і приймають власну символіку. Часто графічні символи супроводжуються девізами, в яких історики реклами схильні бачити зародження рекламних слоганів. З'являється перша недобросовісна конкуренція: розміщення на товарах однієї гільдії емблем, схожих зі знаками іншої гільдії, чиї товари є якіснішими і відомішими. Таким чином, можна сміливо стверджувати, що в середні віки відбувається подальший розвиток систем ідентифікації, з'являються їх нові форми і сфери застосування.

Цікаво і то, що достовірно відомо, що перший законодавчий акт щодо товарних знаків прийняв 1266 р. англійський парламент під час правління Генріха III. Відповідно до нього, кожен пекар повинен був проставляти свій знак на хлібі, і вже до кінця середньовіччя торгові знаки набули не аби якої популярності [4].

З активним розвитком торгівлі виросло розмаїття продукції на ринку. Відтоді кількість торгових знаків збільшилася в кількості тисяч разів. Наприкінці XIX ст. їхня "колекція" рясніла найрізноманітнішими варіантами від найпростіших схематичних і до фантастичних текстових композицій та графічних елементів. Збільшення конкуренції призвело до ненавмисного дублювання, гостро поставивши проблему плагіату. Офіційна реєстрація торгових знаків розпочалася у США 1870 р., та закон був визнаний недійсним, а його положення були такі ми, що суперечать конституції. Як наслідок, усі проведені реєстрації були анульовані. Також перший закон про реєстрацію товарних знаків був прийнятий і у Великобританії 13 серпня 1875 р. Згідно з цим законом, власникові зареєстрованого знака належали монопольні права на нього, а також, на основі сертифіката на знак, у разі необхідності, він мав право притягувати до суду. Управління з реєстрації товарних знаків відкрилося 1 січня 1876 р. у Лондоні. Першим зареєстрованим товарним знаком вважається червоний трикутник компанії "Басс і Ко" [4]. Ще одним нововведенням стало створення єдиного реєстру товарних знаків для попередження спроб

плагіату. Патентне бюро США, перейменоване в Бюро патентів і товарних знаків розпочало свою роботу 1905 р., і вже до 1974 р. було зареєстровано один мільйон товарних знаків. На сьогодні, щорічно бюро має справу з 30 000 товарних, службових, сертифікаційних, а також колективних знаків [3].

У XIX столітті з'явилися цехові корпоративні торгові марки. Принаймні централізації виробництва та розширення географії ринків, важливість товарних знаків, інших корпоративних відмітних знаків постійно зростала. У середині століття в сполучених Штатах Америки та країнах Західної Європи складаються передумови для виникнення загальнонаціональних торговельних марок. Великих виробників, які накопичили до того часу значний капітал, вже не влаштовував повний контроль над збутом з боку посередників. В умовах зростаючої конкуренції і формування єдиного інформаційного простору виробники товарів могли виділити безпосередньо потенційних покупців в якості цільової аудиторії своїх комерційних комунікацій. При цьому першочерговим завданням великого товаровиробника стала само ідентифікація, виділення себе із загальної маси безпосередніх конкурентів [2].

У постіндустріальну епоху сфера послуг зайняла позицію не менш міцну, ніж виробнича сфера. А для організацій, що надають послуги вже на початку свого існування наявність фірмового стилю є життєво необхідним. Західні корпорації вже давно усвідомили ефективність фірмового стилю в боротьбі за клієнтів: досить пригадати такі фірми як Coca-Cola, McDonalds, Nike, Nivea, Sony, Samsung, як тут же виникає впізнаваний візуальний, а то і смаковий образ. Сьогодні ми майже щохвилини стикаємося з різними логотипами та торговими марками, що стали неодмінною складовою фірмових стилів.

Також цікаво зазначити, що першим офіційним дизайнером, який створив фірмовий стиль, вважають Петера Беренса, архітектора, який на початку XX століття, займаючи пост художнього директора компанії AEG у Німеччині, створив певне художнє обличчя фірми, яке відповідало основним законам стилю утворення. Беренс підходить до питання системно. Проектується не лише продукція, але і сфери виробництва і збуту: виробничі корпуси, виставкові павільйони, упаковка, транспорт, ділова документація, реклама і багато іншого. В результаті компанія AEG досягає монопольного положення на ринку (в той момент), а структура фірмового стилю, створеного Петером Беренсом стає зразковою і використовується дизайнерами аж до теперішнього часу. Практична робота П. Беренса мала велику важливість для формування нового виду дизайну - діяльності, яка призвела до впорядкування і стилізації промислової продукції.

Особливістю запропонованого П. Беренсом підходу була уніфікація та обмеження числа унікальних елементів задля створення “шаблону стилю” для нових носіїв. Поступово фірмовий стиль став обов’язковим компонентом філософії будь-якої промислової компанії та її торгових марок [4].

З огляду на все це цілком можливо стверджувати що історичний розвиток фірмового стилю пройшов довгий час свого розвитку та залишається одним з провідних напрямків діяльності будь якої компанії чи фірми. Фірмовий стиль є сьогодні фундаментом всієї комунікаційної політики фірми, одним з головних засобів боротьби за покупця, важливою складовою брендингу. Можна сміливо заявити, що фірмовий стиль - це один найважливіших кроків на шляху до успішної діяльності будь-якої компанії чи фірми на ринку.

Список використаних джерел:

1. Литвинюк Л.І. До питання становлення та розвитку фірмового стилю // Вісник Львівської національної академії мистецтв. - 2016 Вип. № 24.- С. 10-17
2. Ромат Є.В. Реклама: підручник для студентів спеціальності «Маркетинг».- Київ; Харківб НВФ»Студцентр», 2000.- 480с. табл.
3. История возникновения и развития фирменного стиля [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://shelkovnikov.pro/istoriya-firmennogo-stilya>
4. «История возникновения и развития фирменного стиля» от античных времен до наших дней - Электронный режим ресурс- [режим доступа] [http:// firstili.ru/articles/corpstyles/istoriya-firmennogo-stilya/ comment-638](http://firstili.ru/articles/corpstyles/istoriya-firmennogo-stilya/comment-638)

*Гончар Інна Валентинівна
магістр, Національний університет
"Острозька академія"*

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. В статті розглянуто основні проблеми щодо впровадження сучасних інформаційних технологій на підприємстві. Досліджено переваги автоматизації бухгалтерського обліку перед традиційним способом ведення бухгалтерського обліку.

Abstract. The article deals with the main problems with the introduction of modern information technologies in the enterprise. The advantages of accounting automation in the traditional way of accounting are explored.

Ключові слова: автоматизація бухгалтерського обліку, інформаційні технології, організація обліку, впровадження бухгалтерської програми.

Key words: accounting automation, information technologies, accounting organization, implementation of the accounting program.

Постановка проблеми. Застосування новітніх досягнень у сфері інформаційних технологій для управління суб'єктом господарювання сприяє забезпеченню своєчасності і повноти інформації про керовані процеси, дає можливість проведення більш глибокого аналізу, моделювання процесів та прогнозування їх розвитку.

Бухгалтерський облік є інформаційною базою, на основі якої приймаються найважливіші управлінські рішення керівництвом суб'єкта господарювання, що є внутрішніми користувачами інформації, і здійснюється оцінка діяльності підприємства зовнішніми користувачами, такими як державні контролюючі органи, акціонери, інвестори, кредитори та ін. [1].

Останні роки розвиток інформаційних технологій в бізнес-управлінні йде високими темпами. Сучасний бухгалтер сьогодні не може уявити собі процес ведення бухгалтерського обліку без застосування засобів автоматизації. Саме тому важливою проблемою формування бухгалтерської звітності є процес її автоматизації і поєднання з останніми напрямками у світі комп'ютерних технологій.

Однією з актуальних проблем бухгалтерського обліку є мало розроблена методологія автоматизованої форми бухгалтерського обліку.

Оскільки, алгоритми, використовувані програмним забезпеченням, є досить складними, а тому підказки від розробника із використання програмного забезпечення значною мірою корисні. Але одночасно необхідний розвиток методології автоматизованої форми бухгалтерського обліку, яка сьогодні опрацьовано дуже мало.

Також у зв'язку з переходом на Міжнародні стандарти фінансової звітності вирізняється ще одна проблема автоматизації бухгалтерського обліку, обумовлена необхідністю вдосконалення програмних продуктів під нові стандарти ведення обліку.

Іншим важливим питанням сучасної автоматизації бухгалтерського обліку стає проблема забезпечення надійності зберігання даних, тому що інформація являється одним із стратегічних ресурсів суб'єкта підприємницької діяльності та набуває все більшого значення в його діяльності.

Наведені проблеми можуть бути причиною збільшення витрат на впровадження автоматизованої системи ведення бухгалтерського обліку та відсутності економічного впливу від її запровадження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемами організації обліку в умовах використання інформаційних технологій на підприємстві займалися такі відомі науковці як: Ф.Ф. Бутинець, С.В. Івахненко, М.Р. Лучко, В.О. Осмятченко, С.В. Свірко, Л.О. Терещенко, Н.М. Хорунжак, та інші. Проте, незважаючи на вагомий внесок вчених, питання комп'ютеризації облікового процесу на підприємстві залишаються актуальними та потребують подальших досліджень і рекомендацій щодо їх вирішення.

Мета дослідження. Метою проведеного дослідження є особливості застосування сучасних інформаційних систем і технологій з метою автоматизації бухгалтерського обліку на підприємстві.

Виклад основного матеріалу. В сучасному суспільстві обробка інформації без застосування комп'ютерної техніки та сучасних інформаційних технологій є неможливою.

Розвиток інформаційних технологій в економіці та, зокрема, в бухгалтерському обліку, приніс із собою колосальні революційні зміни. Звичайну структуру управління почали замінювати інформаційні системи. Важливим органом формування масивів управлінської інформації в умовах ринкової економіки є бухгалтерія, та практично весь процес формування, опрацювання і передавання для потреб управління техніко-економічної інформації займає облікова бухгалтерська система [2].

Основною перспективою впровадження технологій бухгалтерського обліку є: автоматизація обліку відповідно до вимог чинного законодавства та облікової політики; отримання достовірної інформації; керування господарськими процесами; створення системи оперативної звітності.

Також, від запровадження автоматизованої системи бухгалтерського обліку можуть бути передбачені такі вигоди як: своєчасне прийняття управлінських рішень, підвищення продуктивності праці працівників бухгалтерії, ефективне управління кадрами, доцільний контроль за заборгованістю, підвищення ефективності діяльності суб'єкта господарювання, можливість паралельного ведення обліку в декількох стандартах [3].

Застосування інформаційних систем і технологій на суб'єктах підприємницької діяльності дає можливість заощадити сили та час за допомогою автоматизації стандартних операцій, відшукати помилки в звітності та обліку, а також оцінити поточне фінансове становище суб'єкта господарювання і його перспективи розвитку.

Одним із важливих процесів сучасності є інтеграція світової економіки. Даний факт робить автоматизацію бухгалтерського обліку вимогою часу і запорукою успішного переходу на Міжнародні стандарти фінансової звітності. Оскільки, без цього неможливий вихід на міжнародний ринок і залучення іноземних інвестицій. Автоматизовані системи дають змогу за одноразового внесення первинних даних розрахувати в невеликі терміни безліч показників і подати їх у різних формах звітності. Тому, перспективи впровадження автоматизованих інформаційних систем бухгалтерського обліку невід'ємно пов'язані з переходом на міжнародні стандарти.

У сучасних умовах розвитку автоматизація бухгалтерського обліку на підприємствах лишається однією з складних та актуальних проблем. Передусім це пов'язано із значними витратами на програмне забезпечення і наявністю кваліфікованого персоналу, який володіє знаннями комп'ютерної техніки та процесом ведення бухгалтерського обліку.

Вивчення та застосування автоматизованої системи бухгалтерського обліку пов'язані з істотними змінами в організації бухгалтерського обліку, а саме в документообігу та первинному документуванні, в групуванні облікових даних, їх використанні для управління.

«...виконання управлінських рішень здійснюється на трьох рівнях: стратегічному, тактичному і оперативному. Кожний з даних рівнів потребує відповідного інформаційного забезпечення, яке в умовах автоматизації діяльності бухгалтерського обліку реалізується засобами інформаційних технологій в обліку. Прийняття стратегічних рішень забезпечується інформаційними технологіями в стратегічних напрямках обліку, тактичних – інформаційними технологіями у фінансовому обліку, а оперативних – інформаційними технологіями в управлінському обліку» [4].

В даний час лише оперативне управління може бути повністю автоматизованим і прийняття таких рішень призводить до очікуваних та прогнозованих результатів.

Комп'ютерні системи бухгалтерського обліку пройшли значний історичний шлях становлення та розвитку. Сьогодні на ринку інформаційних технологій є досить велика кількість іноземних та вітчизняних автоматизованих бухгалтерських систем. Впровадження бухгалтерських програм відображає процес налаштування програмного забезпечення під виділені умови їх використання, а також включає навчання користувачів роботі з цим продуктом. Впровадження бухгалтерської програми – це комплекс заходів, спрямованих на організацію бухгалтерських, статистичних, звітних та інших процесів обліку на підприємстві. Повна автоматизація процесу обліку організації, створення автоматизованих робочих місць бухгалтерії та інших підрозділів є результатом упровадження бухгалтерських програм [5].

Кожен бухгалтер повинен розуміти необхідність застосування інформаційних систем і технологій в бухгалтерському обліку. В автоматизації бухгалтерії на підприємстві активну участь повинні брати не тільки головний бухгалтер, але і всі співробітники управління. Відповідно, якщо бухгалтер не знає основ проектування і впровадження автоматизованих систем, у нього пропадає бажання працювати, оскільки він не розуміє своєї ролі в організації.

Використання комп'ютерної техніки змінює зміст та організацію праці облікового персоналу: зменшується кількість ручних операцій з обробки первинних документів, заповнення реєстрів та звітних форм, систематизації облікових показників. Облікова праця стає все більш творчою, спрямованою на організацію та удосконалення обліку.

Варто зазначити, що комплексна комп'ютеризація бухгалтерського обліку підвищує інформаційні можливості підприємства. Також, ведення облікового процесу за допомогою інформаційних технологій надає суб'єкту господарювання заощадити один з найважливіших ресурсів - час, який можна використати для ухвалення рішень, для розширеного аналізу господарської діяльності підприємства, планування та прогнозування.

Автоматизація бухгалтерських програм є необхідністю для всіх підприємств, незалежно від того, мале це підприємство чи велике. Разом із тим не варто забувати, про те, що автоматизація бухгалтерського обліку є трудомістким та складним процесом і для її реалізації необхідно заздалегідь продумати рішення хоча б основних супутніх проблем.

Комп'ютеризація системи бухгалтерського обліку є важливою для підприємства та організацій, незважаючи при цьому на їх розмір та особливості діяльності. Тому лише впровадження автоматизації системи

бухгалтерського обліку дасть можливість забезпечити ефективність функціонування системи обліку і звітності та її подальший розвиток.

Список використаних джерел:

1. Слободняк И.А., Пискунов И.В. Актуальные проблемы автоматизации бухгалтерского учета / И.А. Слободняк, И.В. Пискунов // Бухгалтерский учет в бюджетных и некоммерческих организациях. 2014. № 7. С. 29–34.
2. Івахненко С.В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту. – К., 2003. – 349 с.
3. Гаркуша, С.А. Автоматизація облікових процесів: впровадження та переваги роботи системи [Текст] / С.А. Гаркуша // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент». – 2012. – Вип. 4 (52). – С. 60-65.
4. Майорів С.І. Інформаційний бізнес: комерційне поширення маркетинг.- М.: Фінанси і статистика, 2000. – 128 с.
5. Сафіна З.З. Бухгалтерський облік в умовах автоматизації і переходу на МСФЗ [Електронний ресурс] // Міжнародний бухгалтерський облік. 2010. № 9. URL: <http://www.fekon.ru/content/view/365/3/>.

*Гончар Інна Валентинівна
студентка 5 курсу, економічного
факультету, Національний
університет «Острозька академія»*

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах ведення господарської діяльності вагомим процесом в дослідженні умов формування необоротних активів підприємства є оцінка ефективності їх використання. При оцінюванні ефективності будь-якого ресурсу як правило використовують відносні показники ефективності, які являють собою співвідношення результату від використання цього виду ресурсу і витрат на його використання. З цієї позиції, під ефективністю використання необоротних активів, слід розуміти співставлення результатів, отриманих від використання необоротного активу, і відповідних витрат. У зв'язку з цим постає проблема визначення результативних показників використання необоротних активів.

Прибуток є основним результативним показником, що визначає ефективність. Він є кінцевим показником результативності діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, і необоротні активи прямо чи

опосередковано впливають на його розмір. А товарообіг є одним із специфічних показників, що визначає результативність операційної діяльності підприємства. Але при цьому слід зауважити, що не всі необоротні активи беруть участь у створенні товарообігу, а лише ті, що забезпечують здійснення підприємствами операційної діяльності.

Згідно з НП(С)БО, "необоротні активи – всі активи, що не є оборотними". У цьому ж Положенні зазначено, що до оборотних активів належать "грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу" [1].

Отже, під необоротними активами потрібно розуміти активи, що використовуються підприємством протягом тривалого періоду часу (більше одного року) та від використання яких підприємство в майбутньому отримає економічні вигоди; та їх вартість може бути достовірно визначена.

Доцільно зазначити, що ефективність - це показник, який характеризує результативність діяльності економічних систем. Основною особливістю таких систем є вартісний характер засобів досягнення результатів, а в деяких випадках і самих цілей, тобто одержання прибутку.

Для оцінки ефективності використання необоротних активів суб'єкта господарювання варто застосувати такі основні показники, як коефіцієнт виробничої віддачі, рентабельність необоротних активів, коефіцієнт виробничої місткості. Але усі існуючі показники оцінки ефективності використання необоротних активів є статичними й вимагають бази порівняння для прийняття кінцевого результату щодо визначення ефективності. Тому необхідно використовувати такі показники, які б не тільки визначали статичний рівень ефективності, а й відображали його динамічну складову й при цьому не потребували бази порівняння. З цієї точки зору, можна доповнити дану групу показників, коефіцієнтом еластичності прибутку від необоротних активів та коефіцієнтом еластичності товарообігу від операційних необоротних активів, які відображають вплив зміни необоротних активів на зміну результативних показників ефективності - товарообігу або прибутку. Логічно, що стан ефективності характеризує ситуація, коли збільшення вартості необоротних активів викликає більше збільшення товарообігу чи прибутку. Тому дані коефіцієнти для засвідчення ефективності використання повинні бути більше ніж одиниця [2, с. 230].

Завдання аналізу можна виділити в певні групи:

1. Виявлення міри забезпеченості підприємства необоротними активами відповідно до виробничої програми (яка повинна вписуватися в загальну стратегію розвитку підприємства) бізнес-плану тощо.

2. Вивчення міри використання необоротних активів за узагальнюючими і частковими показниками. Виявлення і вимір чинників, що вплинули на рівень цих показників.

3. Встановлення міри використання основного (технологічного) устаткування і виробничої площі.

4. Виявлення і вимір резервів підвищення ефективності необоротних активів [3, с. 89].

Таким чином, основною метою управління необоротними активами є забезпечення їх достатності й економічної ефективності для нормального функціонування суб'єкта господарювання з метою здійснення виробничо-господарської діяльності. При виборі методики аналізу ефективності необоротних активів важливим є конкретизація завдання аналізу. Адже це дозволяє уникнути недоліків того або іншого методу, підвищити його репрезентативність, побудувати окрему систему аналізу, застосовуючи за необхідності комплекс показників.

Література:

1. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності". - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/showz0336-13>.
2. Мамонтова Н.А. Новітні підходи до визначення вартості нематеріальних активів // Актуальні проблеми економіки. - 2016. - №5. - С. 228-235.
3. Власова Н.О. Ефективність політики фінансування необоротних активів підприємств торгівлі: монографія / Н.О. Власова, М.В. Чорна, С.О.Зубков.

Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці

*Якимець Владислав Сергійович
студент 3 курсу, кафедри економіко-
математичного моделювання,
Чернівецького національного
університету ім. Юрія Федьковича*

CRM СИСТЕМИ ЯК ОСНОВА СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ

Актуальність теми дослідження. У сучасному бізнесі необхідність автоматизації різних процесів стала звичним явищем. Стає все складніше проводити складський або бухгалтерський облік без застосування спеціалізованого програмного забезпечення. При цьому взаємовідносини з клієнтами, особливо в середньому і малому бізнесі, часто ведуться без впровадження автоматизації і достатньої уваги до обліку. Вихід з цієї ситуації – автоматизація та стандартизація управління відносин з клієнтами, тобто впровадження CRM-системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий вклад у дослідження сфери взаємодії організації з клієнтом, побудови системи таких взаємовідносин, автоматизації процесу взаємодії та обліку, фіксації даних, внесли такі вчені, як, зокрема, Д. Пепперс [1], В. Кумар [3], М. Соломон [2].

Мета статті полягає у висвітленні поняття та необхідності впровадження CRM систем для суб'єктів малого підприємництва; описі особливостей впровадження CRM систем.

Загалом процес вибору і впровадження CRM-системи нічим не відрізняється від аналогічної роботи щодо вибору будь-якого іншого програмного забезпечення. Проте все ж таки є особливості, на які необхідно звертати увагу, впроваджуючи CRM системи. Для початку дамо визначення CRM систем, а також опис того, з якою метою і де вони застосовуються. CRM-система (Customer Relationship Management, або Управління відносинами з клієнтами) – це прикладне програмне забезпечення для організацій, призначене для автоматизації стратегій взаємодії з замовниками (клієнтами), наприклад, для підвищення рівня продажів, оптимізації маркетингу і поліпшення обслуговування клієнтів шляхом збереження інформації про клієнтів та історії взаємовідносин з

ними, встановлення і поліпшення бізнес-процесів і подальшого аналізу результатів [1].

У середньому і малому бізнесі найголовніша вимога – не втратити клієнта. Не настільки важливо, чи будуть відправлятися із заповненням контактної форми привітання з днем народження або з Новим роком, або яким чином буде відбуватися взаємодія. Головне – не втратити клієнта, не втратити взаємодії, щоб усі зусилля, які були витрачені на його залучення, були виправданими. А тому дуже важливо контролювати потік вхідних дзвінків і надходження запитів із сайту, по e-mail тощо.

Перш ніж обирати CRM-систему, потрібно визначити її необхідність у кожному окремому випадку. CRM-системи необхідні будь-якому бізнесу, який працює безпосередньо з клієнтами і прагне розширювати число покупців. Якщо в роботі бізнесу важливі вхідні дзвінки або запити від нових клієнтів, якщо утримання нових клієнтів є дуже важливим (у випадку середнього і малого бізнесу так найчастіше і відбувається), то CRM-система необхідна [2].

Інтернет-магазин, оптова компанія або салон краси не зможуть ефективно працювати без належного ставлення до вхідних запитів і дзвінків. Адже в кожному з цих видів бізнесу дуже важливо, щоб всі замовлення були виконані, покупці товарів і послуг залишилися задоволені, а лояльність клієнтів підвищувалася. З іншого боку, якщо бізнес не зацікавлений у збільшенні числа клієнтів на даному етапі розвитку, якщо лояльність постійних покупців заснована на довгострокових договорах, а всі контракти з новими покупцями засновані на особистих зустрічах, навіть найкраща CRM система не дасть нічого.

Наприклад, роздрібний магазин не буде використовувати CRM-систему в своїй роботі, оскільки контакти покупців неможливо зафіксувати. Тут лояльність клієнта заснована на якості продукції і якості обслуговування, тобто на особистому контакті з продавцем. Також CRM-система нічим не допоможе у випадку, якщо компанія уклала тривалі контракти на поставку товару в мережу магазинів, потужностей постачальника ледь вистачає на те, щоб виконувати замовлення цієї торгової мережі, а всіх цей стан речей влаштовує. Але якщо бізнес розвивається, якщо вкладаються гроші в рекламу, вживається ряд заходів для залучення й утримання покупців, то CRM-система підвищить ефективність такої діяльності [3].

Висновки. Таким чином, під час вибору та впровадження CRM систем на підприємстві необхідно визначитись з цілями підприємства на даному етапі розвитку, необхідністю та критеріями автоматизації бізнес-

процесів, функціями, які потрібні даному підприємству у цій системі, а також методами впровадження. Сьогодні існують практично необмежені можливості для автоматизації бізнес-процесів, проте перш ніж приступати до впровадження CRM систем, потрібно визначити спосіб, яким це буде відбуватись, бюджет, а також бажаний результат.

Література:

1. Пепперс Д. Управление отношениями с клиентами. Как превратить базу ваших клиентов в деньги: навч. посіб. Київ, 2006. 336 с.
2. Соломон М. Высокие технологии работы с клиентами. Как превратить случайного потребителя в искреннего приверженца: навч. посіб. Москва, 2013. 256 с.
3. Kumar V. The Future of CRM, in Statistical Methods in Customer Relationship Management: навч. посіб. Лондон, 2012. 142 с.

Податкова система. Бюджетна система

*Коцан Тетяна Василівна
студентка 2 курсу, спеціальність
«Публічне управління і
адміністрування», Івано-
Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

*Науковий керівник: Струк Наталія
Петрівна, кандидат економічних
наук, доцент, Івано-Франківський
національний технічний університет
нафти і газу*

МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ПАРТИЦИПАТОРНЕ БЮДЖЕТУВАННЯ

Податкові надходження є важливою складовою бюджетів усіх рівнів. Відповідно до чинного законодавства В Україні встановлюються загальнодержавні та місцеві податки та збори. До загальнодержавних належать податки та збори, що встановлені Податковим кодексом і є обов'язковими до сплати на усій території України. До місцевих належать податки та збори, що встановлені відповідно до переліку і в межах граничних розмірів ставок, визначених Податковим кодексом, рішеннями сільських, селищних, міських рад та рад об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, у межах їх повноважень і є обов'язковими до сплати на території відповідних територіальних громад [1].

Загальновідомо, що місцеві податки та збори зараховуються в повному обсязі до місцевого бюджету та, відповідно до діючого законодавства, є джерелом формування загального фонду місцевого бюджету, забезпечують збалансованість дохідної частини бюджету та задоволення нагальних потреб громади. Кошти від їх надходження спрямовуються на забезпечення діяльності функціонування бюджетних установ, благоустрій територій територіальної громади, виконання Програм соціального і економічного розвитку. Зрозуміло, що і для міста Івано-Франківська ця тенденція також є закономірною. Більше того починаючи з 2016 року в місті Івано-Франківськ активно впроваджується партиципаторне бюджетування (бюджет участі), фінансування якого здійснюється відповідно до діючого законодавства за рахунок коштів

міського бюджету за кодами тимчасової класифікації видатків та визначається у рішенні «Про міський бюджет» на відповідний рік.

Партиципаторне бюджетування (бюджет участі) - процес взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю, направлений на включення жителів, які постійно проживають у межах міста Івано-Франківськ, до прийняття рішень щодо розподілу визначеної Івано-Франківською міською радою частини міського бюджету [2]. За допомогою партиципаторного бюджетування або "Бюджету участі" ініціативні групи мешканців мали можливість отримати на реалізацію проектів соціального і економічного розвитку 500 тис. грн. у 2016 р., 1 500 тис. грн. у 2017 р. , 2 500 тис. грн. у 2018 р., 5 000 тис. грн. у 2019 р. і 15 000 тис. грн. у 2020 р. з міського бюджету [2]. Цього року зареєстровано рекордну кількість, поданих проектів до бюджету участі (за час дії міської програми громадського бюджетування) — 303, тоді як минулого року було 130 проектів. Це свідчить про зростання соціальної активності мешканців громади, тобто з'являються активісти, які мають бажання долучатись до вирішення проблем міста. У жителів виникають ідеї, як покращити благоустрій територій міста, провести соціальні, культурно-митецькі, спортивні заходи тощо. Соціальна активність громади вимагає створення дієвих інструментів співпраці та залучення громадськості до вирішення питань життєдіяльності міста. І саме завдяки ефективному і прозорому фінансуванню з місцевого бюджету цих проектів місто розвивається. При цьому важливим є постійне і чітке інформування мешканців міста про джерела фінансування програми «Бюджет участі». Фактично впровадження партиципаторного бюджетування сприяє налагодженню системного діалогу органів місцевого самоврядування міста Івано-Франківська із жителями, які постійно проживають у межах м. Івано-Франківська і є, фактично, платниками місцевих податків і зборів. Все це в комплексі підтверджує безпосередній позитивний вплив і взаємозв'язок місцевого оподаткування і системи соціально-економічного розвитку територіальної громади.

Література:

1. *Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Івано-Франківськ: офіційний веб-сайт міста [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mvk.if.ua/>

*Барзилович Анастасія Дмитрівна
кандидат медичних наук, директор,
МЦ “КіндерКлінік”*

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ МЕДИЧНОЇ КАРТИ В УКРАЇНІ

Упровадження електронних медичних записів є першим кроком до повного переходу від паперових до електронних медичних карт (ЕМК).

Під електронним медичним записом розуміють інформацію про пацієнта, що збирається та зберігається у медичній інформаційній системі (МІС) відповідного медичного закладу. Планується, що у подальшому на основі сукупності даних, занесених до централізованої системи, можна буде формувати виписки, звіти, форми тощо.

Основним призначенням ЕМК є забезпечення електронного документованого обліку медичного лікування, що підтримує поточне та майбутнє лікування, яке здійснюється одним або декількома лікарями. Дані можуть бути зібрані у декількох закладах, і завдяки тому що вони зберігаються у централізованій системі, у подальшому будь-який заклад охорони здоров'я та будь-який лікар матимуть доступ до них практично у цілодобовому режимі 24/7, в обсязі, необхідному для надання медичних послуг і дозволеному пацієнтом. Основним компонентом зберігання даних пацієнтів в інформаційній системі є ЕМК, дані якої можуть бути доступними суб'єктам із інших лікувальних установ у межах єдиного інформаційного простору [1].

Доступ до ЕМК пацієнта відкрито для сімейних лікарів, терапевтів та педіатрів тих медзакладів, що підключені до електронної системи охорони здоров'я та мають контракт із Національною службою здоров'я України. Ця інформаційна система спрямована на забезпечення можливості взаємодії різних фахівців, залучених до лікування пацієнта. Основними суб'єктами, які отримують користь від такого обліку – є пацієнт (споживач) і лікар. Будь-яке інше призначення, для якого використовується ЕМК, вважається вторинним, як і будь-яка інша сторона [2; 4, с. 73].

Для роботи з ЕМК в Україні медичні заклади використовують комп'ютеризацію та медичні інформаційні системи (рис. 1).

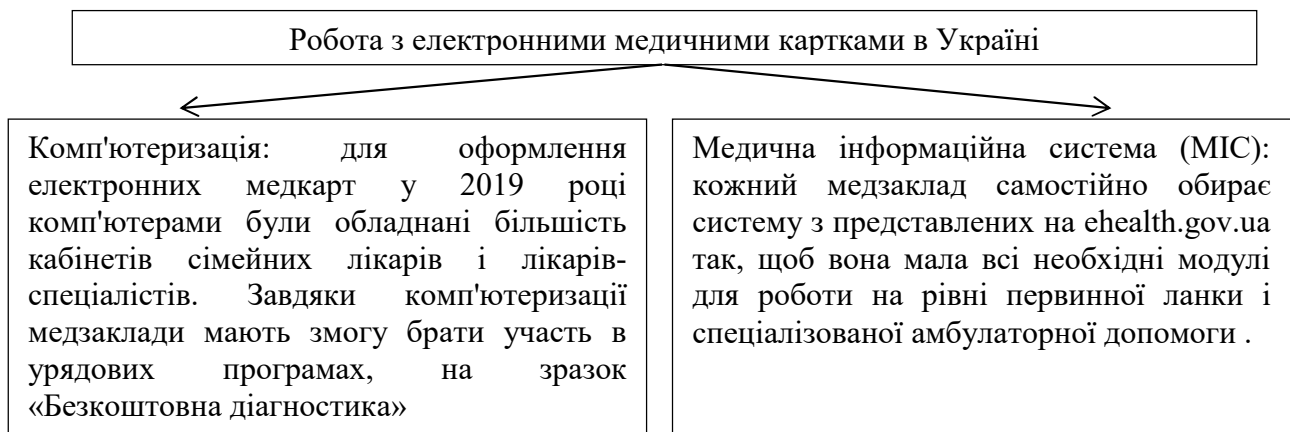

Рис. 1.

З 1 березня 2019 року в Україні ЕМК запрацювала у тестовому режимі. Медикам було надано час для опанування нового інструменту. Лікарі вносили до системи дані щодо звернень пацієнтів із використанням сучасної міжнародної класифікації кодування ІСРС-2. Наприклад, якщо пацієнт має кашель, то у електронній картці цей симптом буде позначатись спеціальним кодом R05 [2].

Слід зазначити, що кожна держава самостійно визначає який обсяг інформації підлягає централізованому зберіганню та введенню в особисту ЕМК пацієнта. Для українців упровадження ЕМК відбувалося поетапно, кожен етап включав реалізацію функціоналу, що дозволяє вносити у неї різні набори записів (табл.1).

Таблиця 1 – Етапи впровадження медичної карти.

Етап	Час упровадження	Зміст етапу
1	Початок 2019 року	Лікарі первинної ланки можуть вносити дані щодо кожного візиту пацієнта, користуючись ІСРС-2, а також інформацію, що зараз заноситься до паперової амбулаторної медкарти (форма №25/о).
2	Середина 2019 року	Лікарі можуть виписувати рецепти, направлення та лікарняні в електронному форматі; лікарі амбулаторій можуть заносити консультативні висновки; фахівці діагностичних центрів можуть заносити результати найбільш поширених лабораторних досліджень.
3	Початок 2020 року	Медпрацівники стаціонарів можуть вносити інформацію про виписку пацієнта в такому обсязі, який містить карта пацієнта, що вибув зі стаціонару (форма № 66/о).

Під час упровадження ЕМК Міністерство охорони здоров'я має намір анулювати ведення паперової документації – інформацію на електронних носіях не потрібно буде дублювати на папері. У централізовану електронну медичну карту буде заноситися лише найнеобхідніша інформація, що наразі міститься у медичних документах (маються на увазі дані, що є важливими під час надання невідкладної медичної допомоги). Більша частина накопиченої роками інформації залишиться на папері. Разом з тим, зважаючи на те, що упровадження електронних медичних карт в Україні не відбувається одночасно, певний період часу записи на електронних носіях і папері будуть існувати [3].

Таким чином, процес запущено, а Міністерство охорони здоров'я прогнозує, що скоро в українській медичній системі не залишиться місця для паперових карток-зошитів. Однак слід відзначити, що поки ще не всі лікарі розібралися як працює система та звикли до неї, оскільки у електронній картці доводиться кодувати діагнози та скарги пацієнта [2].

Разом з тим, електронна медична документація – це спосіб спростити роботу лікарів і вона відкриває доступ до медичної інформації пацієнта, що уже внесений до центральної бази даних.

Список літератури:

1. Авраменко В.І., Качмар В.О. Формування основних напрямків розвитку інформаційних технологій в охороні здоров'я України на основі світових тенденцій. *Український журнал телемедицини та медичної телематики*. 2011. № 2, том 9. URL: file:///C:/Users/WishMasterOk/Downloads/Ujtm_2011_9_2_3.pdf (дата звернення: 24.04.2020).
2. Електронна медична картка. Як це працюватиме? URL: <https://glavcom.ua/country/health/elektronna-medichna-kartka-yak-se-pracyuvatime-576434.html> (дата звернення: 25.04.2020).
3. Для лікарів. Електронна медична карта. URL: <http://uoz.cn.ua/27122018d.pdf> (дата звернення: 25.04.2020).
4. Куракова Н.Г. Электронная медицинская карта: новые видение, функции и требования. *Врач и информационные технологии*. 2010. № 4. С. 72-78.

*Ковтуник Інна Іванівна
кандидат географічних наук,
старший викладач кафедри туризму
та готельно-ресторанної справи,
економічного факультету,
Кам'янець-Подільського
національного університету імені
Івана Огієнка*

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ В ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ

Туризм став ознакою сучасного стилю життя, важливим елементом розвитку світової економіки, а також впливовим чинником міжнародних інтеграційних процесів. Туристична індустрія в наш час перетворилася в провідну галузь, рентабельність якої майже не поступається провідному автомобілебудуванню, видобутку енергоносіїв і високотехнологічному сектору. В багатьох державах світу туристична індустрія є потужним, а часто і єдиним платником податків, забезпечує надходження іноземної валюти в національну економіку, позитивно впливає на інвестиційний клімат і зовнішньоекономічний імідж держави.

Практикою масового міжнародного туризму вироблені та широко застосовуються різноманітні та досить ефективні форми міжнародної співпраці, основними завданнями якої є:

- використання туристичних зв'язків для зміцнення взаєморозуміння і довіри між країнами;
- використання туризму для розвитку взаємовигідних економічних, торговельних і культурних відносин;
- створення на взаємній основі найкращих умов для туристичного обміну, організація технічної співпраці шляхом обміну туристичною інформацією, запровадження загальних стандартів і технологій обслуговування туристів, спрощення туристичних (паспортних, візових, митних) формальностей та ін.

Міжнародна співпраця в галузі туризму розвивається в двох формах: співпраця на двосторонній основі та співпраця на багатосторонній основі [3, с. 257].

Двостороння співпраця. Погоджені двома країнами умови довготривалої співпраці у розвитку туризму скріплюються особливими договорами, які переважно називаються міждержавними угодами про співпрацю в галузі туризму. Така форма міжнародної співпраці є

найдоступнішою та найефективнішою, оскільки для її реалізації не потрібно створювати жодних окремих організаційних структур.

Багатостороння співпраця. Багатостороння співпраця передбачає координацію дій із розвитку міжнародного туризму між декількома країнами. Формами багатосторонньої співпраці є: міжнародні наради, форуми з питань туризму, а також співпраця через різноманітні міжнародні туристичні організації. Перш за все Україна в галузі туризму співпрацює з ООН, а саме з тими органами ООН, які займаються питаннями міжнародного туризму – це Генеральна асамблея ООН, Економічна і соціальна рада Організації, Секретаріат ООН.

Література:

1. Александрова А. Ю. Міжнародний туризм: навч. посіб. / А. Ю. Александрова. – М.: КноРус, 2010. – 464 с.
2. Божидарнік Т. В. Міжнародний туризм: навч. посіб. / Т. В. Божидарнік. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 312 с.
3. Мальська М. П. Міжнародний туризм і сфера послуг / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Н. М. Ганич. – К.: Знання, 2008. – 661 с.

*Нечипоренко Єлена Віталіївна
студентка, Національний авіаційний
університет*

*Науковий керівник: Князева Тетяна
В'ячеславівна, доктор економічних
наук, доцент, професор кафедри
міжнародної економіки,
Національний авіаційний
університет*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНА-США

В наш час повноцінне функціонування держави не можливе без взаємодії з іншими країнами. Це призводить до розширення можливостей та розвитку економічного стану обох країн. Україна як і будь-яка інша країна прагне розвивати свої відносини з успішними державами, зокрема з США.

Офіційне закріплення торговельно-економічного співробітництва між США та Україною відбулося у 1992 р. в угоді про торговельні

відносини. Розглянемо нормативно-правову основу здійснення співробітництва між країнами (табл.).

Таблиця

Нормативно-правове регулювання економічних відносин між Україною та США

Дата	Офіційні двосторонні документи
06.05.1992	Угода про торговельні відносини між Україною і США
07.05.1992	Угода між Україною США про гуманітарне і техніко-економічне співробітництво
04.03.1994	Спільна Заява про створення Українсько-американської Комісії сприяння розвитку торгівлі та інвестиціям
04.03.1994	Спільна заява про співробітництво в галузі економіки і торгівлі між США й Україною
05.09.2000	Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України та Урядом США
28.03.2008	Угода про торговельне та інвестиційне співробітництво між Україною та США
09.12.2008	Хартія Україна – США про стратегічне партнерство

Джерело: Систематизовано за [2, 3]

На рисунку представлено дані щодо напрямів міжнародної торгівлі у період 2015-2019 рр., що надає можливість дослідити тенденцію змін.

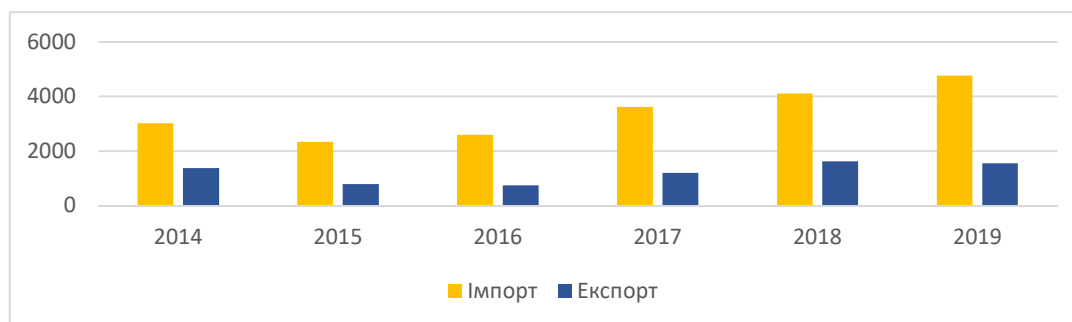

Рисунок. Обсяги міжнародної торгівлі між Україною та США, в млн. дол.

Джерело: Систематизовано за [1]

Як видно з рисунка, в 2015-2016 рр. імпорту та експорту знаходиться на низькому рівні в порівнянні з майбутніми періодами, починаючи з 2017 р. обсяги міжнародної торгівлі між Україною та США почали значно зростати. Співвідношення експорту та імпорту тримається приблизно на однаковому рівні за період досліджуваних років.

Згідно даних на сайті державної статистики України, в торгівлі товарами з США наша держава в середньому має близько 100 одиниць найменувань. Товарні групи із найбільшими обсягами експорту товарів за

останні 5 років – чорні метали – 53% та виробів з чорних металів – 6%; устаткування – 7%; частини літальних апаратів – 5%; меду – 4%; руди – 4%; оптичних приладів – 3%, а імпорту: енергетичні матеріали – 36,50 %, ядерне обладнання та машинне устаткування – 29,70%, засоби наземного транспорту – 14,30%, риба і ракоподібні – 6,60%, вироби з чавуну та сталі – 2,70 %, меблі – 2,20%, хімічні штапельні волокна – 2,20 %.

На основі висвітлених даних можна визначити основні перешкоди до більш результативного співробітництва України-США:

1) По-перше, це недостатній рівень готовності США до споживання продукції України та незадовільна величина попиту на американському ринку на товари та послуги від України із-за недостатньо високої якості товарів;

2) По-друге, США, як провідна країна світу не має довірливого ставлення до України, яка знаходиться на багато рівнів нижче за багатьма показниками розвитку (рівень впровадження реформ, безпека, економічна свобода тощо).

Базуючись на висвітлених проблемах, як ймовірні перспективи розвитку можна виділити:

1) Для покращення України, як держави до якої є довіра, потрібно в першу чергу налагодити внутрішню економіку, яка запустить процес до покращених зовнішньо-економічних зв'язків.

2) Виходячи з попереднього аргументу, Україні необхідно покращити статус країни за рахунок співробітництва з США, так як ця країна є провідним граком на світовій арені. Так, наприклад, підвищується ставлення інших до України тільки тому, що держава співпрацює з однією з передових країн світу.

Як висновок, місце України в міжнародних відносинах з США є досить не значним. Не зважаючи на співробітництво між країнами, Україна не може досягнути високого рівня інтеграційних відносин з США. На даний момент, Україна ще не може вести більш потужні торговельні зв'язки та збільшити обсяги двосторонньої торгівлі. Вирішення цих питань є досить актуальним, тому що саме за рахунок рівноправних відносин досягається позитивна динаміка економічного зростання та підвищення рівня життя громадян.

Список літературних джерел:

1. Економічна статистика / Зовнішньоекономічна діяльність Статистичний збірник URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 18.05.2020)
2. Угода про торговельні відносини між Україною Сполученими Штатами Америки. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1079.2704.0>. (дата звернення 19.05.2020)

3. Хартія Україна–США про стратегічне партнерство URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/840_140 (дата звернення 18.05.2020)

*Стойкова Єлизавета Сергіївна
студентка 5-го курсу, Університет
державної фіскальної служби
України, м. Ірпінь, Україна*

*Оліфер Артем Віталійович
студент 5-го курсу, Університет
державної фіскальної служби
України, м. Ірпінь, Україна*

*Науковий керівник: Новицький
Віталій Андрійович, кандидат
економічних наук, доцент кафедри
фінансових ринків, Університет
державної фіскальної служби
України, м. Ірпінь, Україна*

УНИКНЕННЯ ПОДАТКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИМИ КОРПОРАЦІЯМИ

Ні для кого не секрет, що для організації своєї глобальної діяльності транснаціональні корпорації використовують складні корпоративні структури, які охоплюють певні країни та юрисдикції. Їх часто називають офшорними фінансовими центрами (ОФЦ), вони залучають фінансову діяльність з-за кордону через низькі ставки податків та послаблений рівень регулювання.

Корпорації використовують ОФЦ щонайменше з трьох причин. По-перше, вони організують частини своєї корпоративної структури на певних довірених територіях із сприятливими правовими умовами, тим самим підвищуючи юридичну визначеність своїх операцій.

По-друге, послаблені режими регулювання в ОФЦ можуть використовуватися компаніями для уникнення корпоративної підзвітності та громадської перевірки своїх операцій, тобто регуляторного арбітражу. Так наприклад, багато непрозорих структурованих фінансових продуктів, які посилили світову фінансову кризу з 2008 року, були створені в ОФЦ.

По-третє, складні структури корпоративної власності допомагають мінімізувати податкові платежі, особливо для корпорацій, які мають багато нематеріальних активів, наприклад, інтелектуальні права.

Наприклад, Apple має більше 200 млрд. дол. у країнах з низьким рівнем оподаткування, у тому числі в Ірландії, фармацевтична компанія Pfizer залишила в офшорах 193 млрд. дол., а General Motors – 104 млрд. дол. [1].

Вчені вказують на те, що найчастіше транснаціональні корпорації виводять гроші в офшори через п'ять розвинених країн, серед яких з великим відривом лідирують Великобританія і Нідерланди. Так, за дослідженнями, в цілому 47% корпоративних інвестицій в офшори проводяться через Нідерланди (23%), Великобританію (14%), Швейцарію (6%), Сінгапур (2%) та Ірландію (1%) [2].

Достовірно оцінити втрати країн від податкових махінацій, які здійснюють транснаціональні корпорації, є надскладним завданням через неможливість систематизації даних з усіх держав, де діють такі компанії. Хоча методи ухилення від сплати податків нині є зрозумілими, сутність яких зводиться до виведення прибутку з країн з високими ставками податку на прибуток до країн з низьким рівнем корпоративного оподаткування або до країн, де податок на прибуток взагалі не стягується [3]. Але за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку загалом, щорічно, багатонаціональні компанії уникають сплати податків на 50-200 млрд. дол. [4].

Компанія Fair Tax Mark назвала у своєму звіті найбільші шість американських технологічні фірми Amazon, Facebook, Google, Netflix, Apple і Microsoft групою, яка ухиляється від сплати податків шляхом переміщення доходів а прибутків через податкові притулки або країни з низьким рівнем оподаткування. Так компанія Amazon до цього десятиліття сплатила податки на прибуток у розмірі 3,4 млрд. дол. при доходах у розмірі 960,5 млрд. дол. та прибутку в розмірі 26,8 млрд. дол.. А корпорація Facebook заплатила лише 7,7 млрд. дол. податку на прибуток за це десятиліття, незважаючи на отримання прибутку в розмірі 75,5 млрд. дол. та доходів у розмірі 173,1 млрд. дол. [5].

За оцінками Міжнародного валютного фонду та організації Tax Justice Network, якби прибуток компаній оподатковувався за місцем господарської діяльності, транснаціональні корпорації платили б на 500-650 млрд. дол. більше податків по всьому світу. З цієї суми країни, що розвиваються, недоотримують близько 200 млрд. дол. податків на рік, що в 1,5 разу більше за міжнародну допомогу в цілях розвитку цих держав (142,6 млрд. дол. в 2016 році) [2].

Протидії використанню ОФЦ як методу мінімізації податкових платежів з кожним роком приділяється все більше уваги. Багато сил докладають до цього питання ОЕСР, наприклад, створення плану дій BEPS для вдосконалення правил оподаткування. Але проблема в тому, що, чим більше вирішується питання регулювання офшорів, тим активніше

самі офшори шукають шляхи мінімізації або уникнення цього регулювання. Тим самим схеми стають все складнішими.

Отже, найбільші корпорації світу активно використовують офшорні зони для полегшення свого існування. Таким чином, з одного боку діяльність ТНК надає велику кількість переваг для економіки країни, з іншого – їх головною метою є максимізація прибутку будь-яким шляхом. Для запобігання уникненню податкових зобов'язань ТНК неможливо розглядати ізольовано податкову систему однієї конкретної країни, необхідне міжнародне співробітництво.

Література:

1. Катасонов В. Ю. Закрытый мир финансов. Тракты и офшоры. Где прячут свои богатства Ротшильды и Рокфеллеры? : Книжный мир, 2019. 260 с.
2. Названо країни, через які транснаціональні корпорації найчастіше виводять гроші в офшор. Інтерфакс-Україна : веб-сайт. URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/407220/nazvano-krayiny-cherez-yaki-transnatsionalni-korporatsiyi-najchastishe-vyvodyat-groshi-v-ofshor>. (дата звернення: 18.05.2020).
3. Corporate tax avoidance by multinational firms. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130574/LDM_BBR\(2013\)130574_REV1_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130574/LDM_BBR(2013)130574_REV1_EN.pdf). (дата звернення: 18.05.2020).
4. Доповідь Конференції ООН з торгівлі та розвитку за 2019 рік. URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2019overview_ru.pdf. (дата звернення: 18.05.2020).
5. New study deems Amazon worst for 'aggressive' tax avoidance. The Guardian : веб-сайт. URL: <https://www.theguardian.com/business/2019/dec/02/new-study-deems-amazon-worst-for-aggressive-tax-avoidance>. (дата звернення: 18.05.2020).

ЮРИДИЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

Теорія та історія держави і права. Філософія права. Історія політичних і правових вчень

*Петрук Алла Анатоліївна
1 курс ОР «Бакалавр», юридичний
факультет, Київський національний
університет імені Тараса Шевченка*

*Науковий керівник: Теремцова Ніна
Володимирівна, кандидат юридичних
наук, Київський національний
університет імена Тараса Шевченка*

ФАКТОРИ, ЩО ОБУМОВЛЮЮТЬ РІВЕНЬ ПРАВОСВІДОМОСТІ У СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність даної теми зумовлена багатьма чинниками, зокрема й тим, що трактування питання правосвідомості було та залишається нагальним сьогодні. Чимало науковців дають різні дефініції, що ж таке «правосвідомість» та яке місце вона займає у системі права.

Проблематику й особливості цієї теми досліджували відомі українські вчені В.В. Копейчиков, П.М. Рабінович, В.В. Лазарев, М.К. Подберезський, О.Ф. Скакун тощо.

Правосвідомість – це і специфічна форма суспільної свідомості, що відображає правову дійсність у поглядах, теоріях, концепціях та уявленнях людей про право, і ціла система понять та почуттів, а також діяльності, котра пов'язана із правом. Для того, аби визначити фактори, що обумовлюють рівень правосвідомості у суспільстві, варто дати вичерпне визначення цієї категорії.

Отож, правосвідомість – це система почуттєвих і мислених образів комунікативно-вольової спрямованості, через які відбувається безпосереднє та опосередковане сприйняття правової реальності – ставлення до чинного, минулого і бажаного права, до правової діяльності суб'єктів права, до правових явищ та поведінки людей у сфері права.

Виконуючи власні функції (пізнавальна, оцінювальна, регулятивна), правосвідомість закладає певний фундамент, який дозволяє нам оцінювати її значення для суспільства та рівень. Вона визначає розвиненість правової культури та є нерозривно пов'язаною із системою законодавства й юридичною практикою.

Наприклад, пізнавальна функція передбачає нагромадження знань про право та інформованість про нові нормативні акти; оцінювальна – забезпечує оцінювання правопорушень громадян, зловживання владою посадових осіб; регулятивна – відображає діяльну сторону правосвідомості, тобто відбувається формування мотивів юридично значущої поведінки, настанов на правомірні чи неправомірні дії (бездіяльність).

Оскільки ключовим пунктом правосвідомості є усвідомлення людьми цінностей права, то відповідно існують різноманітні фактори, що впливають на рівень правосвідомості у суспільстві.

Одним із суттєвих факторів є правовий менталітет – це історично зумовлене світосприйняття тієї чи іншої соціальної групи, нації, народу і суспільства держави, права, способу їх існування і функціонування, що відображає особливу роль правової та політичної реальності в житті суспільства. З одного боку, він є основою для формування правосвідомості, а з іншого – вона є засобом для його функціонування. Правовий менталітет визначається матеріальними умовами життя, рівнем розвитку суспільства у цілому, впливом на соціум, що, зокрема, може відбуватися через засоби масової інформації, а також якістю законодавства, його відповідністю до сучасних умов існування. Таким чином, усе вищеперераховане є факторами, що обумовлюють рівень правосвідомості у суспільстві. Попри те, що деякі вчені вважають менталітет частиною правосвідомості, а інші розглядають вказані явища як певним чином відособлені один від одного феномени, правовий менталітет є глибинним елементом правосвідомості. Він створює своєрідний каркас, що об'єднує ідеологічні, психологічні та поведінкові елементи суспільної правосвідомості та виконує функцію упорядкування правосвідомості. Залежно від ситуації, що склалася, правова ментальність того чи іншого суспільства може мати значний вплив на його державно-правовий розвиток, а тому – і на рівень правосвідомості.

Говорячи про фактори, що обумовлюють рівень правосвідомості у суспільстві, варто наголосити на ще одного надзвичайно важливому із них. Правове виховання – це здійснюваний за допомогою спеціальних засобів цілеспрямований правовий вплив на особу, соціальну групу або суспільство з метою засвоєння ними правових знань та підвищення рівня їхньої правосвідомості. Воно може здійснюватися за допомогою численних засобів. Наприклад, лекції з правової тематики, індивідуальна робота, спеціальні організаційно-освітні акції правового змісту (семінари, брифінги, консультації тощо).

Окрім цього, на рівень правосвідомості у суспільстві впливають безліч інших факторів, як-от: характер виховання й моральний клімат у сім'ї, законослухняна поведінка батьків; поширення й використання

доступних для сприйняття інформаційних матеріалів у друкованому, електронному та іншому вигляді, що формують правову грамотність і правосвідомість населення. Також суттєву роль відіграє ефективність діяльності судів і органів, що виконують судові рішення; суворе дотримання державними службовцями норм закону й професійної етики. Одним із найважливіших факторів є ефективність законодавства, його відповідність реальній економічній і суспільно-політичній ситуації в державі, реалізація в законодавстві принципів справедливості й рівноправності, забезпечення відповідності норм права інтересам і потребам різних соціальних груп.

Отож, правосвідомість є однією з найважливіших форм свідомості людини й суспільства поряд з політичною свідомістю, мораллю, мистецтвом, релігією, наукою та філософією. Тому наявність різноманітних факторів, що обумовлюють рівень правосвідомості у суспільстві, є критично необхідною для його ефективної діяльності та активної участі громадян у суспільному житті.

Література:

1. Скакун О. Ф. Теорія права і держави. – Київ, 2017.
2. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави: [навч. посіб.] / П.М. Рабінович ; вид. 5-те, зі змін. – К. : Атіка, 2001.

Конституційне право. Конституційне процесуальне право. Міжнародне право

*Крегул Яна Миколаївна
кандидат юридичних наук, викладач
кафедри конституційного права та
порівняльного правознавства
Ужгородського національного
університету*

ПУБЛІЧНИЙ КОНТРОЛЬ – ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

«Демократія – це такий пристрій, який гарантує, що нами будуть керувати не краще, ніж ми того заслуговуємо» [1]. Цей відомий вислів ірландського драматурга Джорджа Бернарда Шоу не втратив своєї актуальності досі. У сучасному світі демократичних цінностей головне покликання – утвердження прав та забезпечення інтересів людини. Конституція України також визнає нашу країну демократичною державою, а головним носієм влади – народ [2]. На наш погляд, важливим фактором впливу на втілення соціального змісту наведених конституційних норм в життя є контроль з боку громадян за діяльністю держави.

Про таку природу речей влучно висловився М. Дюверже: «правління народу за допомогою народу», «керування нацією за допомогою її представників» - голосні слова, які нічого не означають. Ніхто і ніколи не бачив народ, який сам собою керує, і ніколи не побачить. Будь-яке правління олігархічне і це неминуче веде до панування небагатьох осіб над масою [3, с. 244]. З цього твердження вбачається, що воля народу не є дієвою і остаточною, адже в управлінні країною фактично приймає участь меншість, яка дуже часто представляє олігархічні кола суспільства, перетворюючи народ із суб'єкта влади в її об'єкт. Саме тому наявність змоги у громадян контролювати владу дає змогу визначати ступінь демократичності держави. Таким чином, ми пересвідчилися у тому, що процес користування народом своїм правом на владу невід'ємно пов'язаний із механізмом комунікації між владою та суспільством, що знаходить свій вияв у здійсненні громадянами публічного контролю за рішеннями влади.

Серед дослідників теми публічного контролю немає узгодженої позиції щодо розуміння цього поняття. Зокрема, А.І. Буханевич вважає, що публічний контроль є довільною формою громадської участі у здійсненні нагляду за діями інститутів управління, яка регламентується правовими нормами, санкціонованими з боку держави та є важливим інструментом розвитку громадянського суспільства, покликаною

оптимізувати систему діяльності органів державної влади в сучасних умовах [4, с. 5]. Натомість, В.М. Кравчук відносить до публічного контролю державний контроль, громадський контроль та муніципальний контроль і міжнародний контроль [5]. Цікаві напрацювання з цього питання представлені також у працях зарубіжних авторів – Л.Г. Лукойдес та М. де Сальвіа, які розглядають публічний контроль як основний елемент, що забезпечує прозорість діяльності судової системи. У свою чергу, В. К. Рахуа переконаний, що публічний контроль у державному управлінні є «важливим критерієм безпосередньої реалізації принципу публічності, відповідно до якого запроваджуються регламентаційні механізми, які стимулюють громадян до участі у здійсненні контролю за діяльністю державної влади» [6, с. 187]. Відповідно до цього принципу, який має бути чітко закріпленим у національному законодавстві, виховується не тільки рівень правової свідомості громадян, а і їхня зацікавленість у безпосередній участі у формуванні демократичного суспільства шляхом нагляду за діями влади. Такої ж думки французькі дослідники Р. Давид, К. Жоффре-Спинозі, які зазначають, що публічний контроль є обов'язковою умовою формування громадянського суспільства, а тому нагляд громадян за діями влади є запорукою її ефективності та результативності. На думку Р. Давіда, К. Жоффре-Спинозі в зміст поняття публічного контролю доцільно вкладати такі елементи та норми, які регулюють стосунки між людьми у сфері їх права на здійснення нагляду за діяльністю соціальних інститутів [7, с. 64].

Більш детально розкриває суть поняття публічного контролю італійський науковець Н. Ратічері, який вважає, що явище публічного контролю доцільно розглядати через реалізацію інструментів громадянського та громадського обов'язку щодо здійснення нагляду за діями інститутів державного управління. Відповідно до цього, науковець акцентує увагу на окресленні сутності критеріїв публічного контролю, які дають змогу чітко визначити його зміст. Обравши такий дослідницький підхід вдалося розробити критерії, які збільшують правові можливості громадян щодо їх впливу на владу та нагляду за її діями. Аналізуючи природу публічного контролю, він відштовхується від розуміння його юридичного змісту, особливу увагу звертаючи на права та обов'язки сторін (громадян та органів державної влади). Найбільша методологічна цінність розуміння значимості публічного контролю, запропонованого Н. Ратічері, полягає в тому, що він розглядає участь громадян у сфері публічного контролю як таку, яка абсолютно залежить від волі та бажання самих громадян стосовно їх участі у державному управлінні [8, с. 34, 41].

У свою чергу, активність публічного контролю за державною владою, на наш погляд, базується на таких критеріях, як: відповідність мети і змісту діяльності державної влади інтересам більшості населення та політичної і соціальної свідомості соціуму, який спостерігає за діяльністю органів державної влади. Отже, публічний контроль можна

охарактеризувати як вияв власної волі громадян щодо нагляду за діями інститутів державної влади.

З наведеного вбачається, що публічний контроль тісно пов'язаний із державною владою. Так, у статті 12 французької Декларації прав людини і громадянина 1789 року (далі – Декларація) зазначено: «Для гарантії прав людини і громадянина необхідна державна сила; вона створюється в інтересах всіх, а не для особистої вигоди тих, кому вона довірена» [9]. У цій статті Декларації обумовлений зміст існування державної влади як головної сили, якій надано право народом забезпечити дотримання основних прав громадян, відвернути насилля, особисту помсту та агресію між людьми. Фактично своїм правом вибору люди наділили певних громадян державною владою і дали свою згоду на виконання законів і норм, напрацьованих цією владою, але при цьому залишають за собою право вимагати звітності і виконання нею тих же законів і норм, які передбачені для всіх громадян. Цю ідею влучно втілив у своєму вченні італійський науковець Р. Претто, який наголосив на тому, що публічний контроль розглядається у співвідношенні з проблемою громадського обов'язку, який має зводитись до забезпечення публічності діяльності відповідних гілок державної влади. Важливу роль публічний контроль відіграє у нагляді за діяльністю законодавчої влади, яка має гарантувати громадянам не лише справедливий розгляд справ у судах, а й відкритість і прозорість формування та реалізації законодавчих ініціатив. Одним словом, влада має бути постійно підзвітною перед своїми громадянами, в цьому і є сутність публічного контролю [10, с. 27]. Виходячи із цього твердження, публічний контроль, на нашу думку, виступає показником рівня довіри населення до державної влади, тобто все, що відбувається з ініціативи державної влади і здійснюється нею і її окремими представниками, має бути «прозорим», тому що контролювати можна тільки доступний для огляду і чіткий об'єкт, який піддається аналізу за змістом і формою.

Враховуючи все вищенаведене, приходимо до висновку, що у демократичному суспільстві публічний контроль за державною владою з боку громадськості є, в першу чергу, гарантією дотримання прав і свобод людини і громадянина. При цьому, активне якісне впровадження публічного контролю може посилити вплив громадянського суспільства на законодавчу ініціативу державних структур. Таким чином, публічний контроль здатний запобігати порушенню існуючих правових норм з боку органів влади та прийняттю посадовцями передчасних, упереджених, необґрунтованих рішень та вчиненню дій, які мають наслідком створення неякісного законодавства.

Література:

1. Душенко К. В. Джордж Бернард Шоу. Афоризми [Електронний ресурс] / Константин Васильевич Душенко. – 2000. – Режим доступу до

- ресурсу: https://royallib.com/book/shou_bernard/dgordg_bernard_shou_aforizmi.html.
2. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР// Відомості Верховної Ради України. - 1996.-№30.-ст.141.- [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254>.
 3. Дюверже М. Политические партии / Пер. с фр. М.: Академический проект, (Серия «Концепции»), 2000. 538 с.
 4. Буханевич А.І. Публічний контроль за діяльністю органів державної влади: теоретико-методологічний аналіз: автореф. дис. ... канд. держ. упр.: 25.00.01. Київ, 2010. 22 с.
 5. Кравчук В.М. Поняття та зміст публічного контролю у сучасній державі. Науково-практична Інтернет-конференція. 2014. URL: http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=930%3A131014-13&catid=108%3A6-1014&Itemid=133&lang=ru. (дата звернення: 07.05.2020).
 6. Рахуа В.К. Общественно – исторические типы публичной власти / В.К. Рахуа. М., 2007. 403 с.
 7. Давид Р., Жоффре-Спиноза К. Основные правовые системы современности / Р.Давид, К. Жоффре-Спинози. М.,1999. 611 с.
 8. Ратичери Н. Правовая система и критерии публичности власти в гражданском обществе / Н. Ратичери // Правоведение. 2005. № 4. С. 31-55.
 9. Déclaration des droits de l'Homme et du citoyen de 1789. URL: <http://www.textes.justice.gouv.fr/textes-fondamentaux-10086/droits-de-lhomme-et-libertes-fondamentales-10087/declaration-des-droits-de-lhomme-et-du-citoyen-de-1789-10116.html>. (дата звернення: 29.03.2020).
 10. Буханевич А. Публічний контроль у контексті сучасних дослідницьких підходів /А. Буханевич// Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2009. № 1. С. 25-32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2009_1_5. (дата звернення: 07.04.2020).

*Світлична Анна Віталіївна
студентка Національного
юридичного університету
ім. Я. Мудрого*

ЗАСОБИ АСТРОТУРФІНГУ ЯК МЕХАНІЗМ ПОШИРЕННЯ «НАТЕ SPEECH»

В наш час Інтернет очолює засоби маніпуляції суспільною свідомістю, хоча в ньому формуються нові форми соціального спілкування. Саме Інтернет є засобом контролю та управління свідомістю, коли створення публікацій реалізується шляхом перероблення інформації

про події чи факти з використанням таких прийомів як підробка фактів, пропаганда, розповсюдження завідомо неправдивої інформації

Астротурфінг – це застосування новітнього сучасного програмного забезпечення або інтернет-користувачів для штучного управління громадською думкою. Використовується для маніпулювання та утиску думки реальних людей на веб-форумах, для організації фальшивих кампаній в Інтернеті. «Всесвітня павутина» здатна ініціювати акти психологічного тероризму-посіяти паніку, ввести в оману, привести до руйнування емоційних і поведінкових установок індивіда. В технології Інтернет-дискусій провідну роль бере на себе «веб-бригад», яка виступає у якості співрозмовника у чаті чи на форумі. «Веб-бригади» – контрольовані замовником Інтернет-користувачі, основна мета яких – формування потрібної замовнику громадської думки та маніпуляція суспільною думкою в Інтернеті.

Система Інтернет-безпеки Websense стверджує, що існує 15 000 сайтів, тематикою яких є ненависть і ворожість, та повідомляє, що кількість таких сайтів протягом 2012-го року збільшилася втричі. 78% респондентів Інтернет-опитування визнали, що регулярно стикаються з ненавистю в мережі. Трьома найбільш вразливими групами є ЛГБТ (70%), мусульмани (60%) і жінки.

Стаття 10 Конвенції застосовується до мережі Інтернет, як засобу спілкування (справа «Делфі АС проти Естонії») незалежно від типу повідомлення і навіть при використанні в комерційних цілях. Однак ЄС виключає її правове застосування щодо «розпалювання ненависті» шляхом застосування ст.17 ЄКПЛ (Зловживання правом) та ч.2.ст.10 та 11 (у випадках, коли «розпалювання ненависті» не спрямоване на підриг фундаментальних цінностей Конвенції). Стаття 17 стверджує, що людина, яка закликає до насильства щодо певних груп не може апелювати до права на вільне вираження поглядів. Проте і на разі залишається проблемними питання пов'язані з «Мовою ворожнечі», оскільки відсутня загально визнана концепція щодо визначення «мови ворожнечі» та її розмежування з свободою вираження поглядів.

Інтернет відкрив нові способи говорити, нові можливості казати щось більшій кількості людей. Однак обмежень того, що ми можемо говорити, в Інтернеті набагато менше, ніж поза ним: ми можемо висловлювати в Інтернеті ті речі, що ми не наважилися б сказати публічно в «реальному» світі. Якщо мова ненависті офлайн — це факт, яке суспільство визнає і знаходить шляхи вирішення, то невже мова ненависті в онлайн-просторі має залишитися поза нашою увагою?

Справа «Делфі АС проти Естонії» була першою справою, в якій Суд відповідальність оператора комерційного інформаційного порталу була встановлена в результаті образливих коментарів, розміщених

користувачами. В цьому рішенні Велика палата потім встановила критерії для визначення того чи є відповідальність у Делфі АС за коментарі, опубліковані користувачами порталу. Суд взяв до уваги наступне: - характер діяльності оператора; - обставини виникнення матеріалу та коментарів (опубліковану компанією-заявником на його порталі); - характер коментарів, що розглядаються (чи були вони проявом «мови ворожнечі»); - недостатність заходів, прийнятих компанією-заявником для негайного видалення образливих коментарів після опублікування (вони залишались на лінії протягом шести тижнів);

Інша справа, яку розглядав суд «Угорська асоціація провайдерів інтернет-контенту» і компанія Index.hu Zrt проти Угорщини щодо опублікованої статті, під якою інтернет-користувачі залишили образливі коментарі. Проте на відміну від справи Делфі, у с п. 65 справи суд зазначив, що коментарі «не були протизаконними і не спрямовані на розпалювання ненависті і не містили заклику до насильницьких дій». Однак, суд наголосив на тому, що внутрішньодержавні органи проігнорували можливість встановлення осіб, що були авторами подібних коментарів і не провели необхідних попереджувальних заходів, щодо уникнення подібних публікацій та видалення коментарів.

На даний момент, платформи-гіганти YouTube, Facebook, Twitter використовує штучний інтелект для розпізнавання та виявлення «мови ворожнечі». Незважаючи на такі зусилля з боку обох компаній, проблема розпізнавання «мови ворожнечі» є доволі складною та вимагає залучення все більше ресурсів.

Маніпуляція свідомістю за допомогою подачі інформації поступово замінила собою фізичне насильство, що тривалий час вважалося єдиним засобом правління. Тому це є основним поштовхом для подальшого врегулювання даного питання. Зокрема; - створення єдиного визначення «мови ворожнечі», розробка тесту або критерії її визначення; - врегулювання на законодавчому рівні відповідальності інтересне-провайдерів, власників сайтів та авторів коментарів та публікацій, щодо «мови ворожнечі»; - доповнення критеріїв виробленим ЄС щодо якості законів пов'язаних з Інтернетом. Та оскільки «веб-бригади» та «боти» набувають широкого поширення, то ці питання потребують негайної уваги, оскільки їх діяльність пов'язана з впливом на свідомість соціуму та часто несуть в собі насильницькі заклики та поштовхи до розпалювання ворожнечі.

Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право. Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення

*Гуйван Петро Дмитрович
кандидат юридичних наук,
заслужений юрист України,
професор Полтавського інституту
бізнесу*

**ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОБМЕЖЕННЯ ДОСТУПУ ОСОБИ ДО
ІНФОРМАЦІЇ**

Інформація в демократичному суспільстві є однією з основних соціальних цінностей. Її належне використання, забезпечення інформаційних прав суб'єктів та правова охорона вільного обороту відомостей є засадничими основами для досягнення цілей соціально-економічного та культурного розвитку країни, поліпшення якості життя. Можливість кожного члена суспільства отримати дані стосовно публічних відносин у соціумі гарантує зміцнення єдиного інформаційного простору, мінімізацію різних негативних проявів у діяльності органів влади, таких як зловживання, недбалість, корупція. Власне презумпція відкритості публічної інформації у нас забезпечується приписами закону. Так, у статті 20 загального Закону України «Про інформацію» зазначено, що будь-яка інформація є відкритою, крім тієї, що віднесена законом до інформації з обмеженим доступом. Право на доступ до інформації є ключовим елементом громадського контролю, дієвим механізмом боротьби з негативними соціальними явищами [1, с. 89].

Особлива увага має приділятися питанням прозорості відомостей, що становлять певний публічний інтерес. Така інформація отримала назву публічної, і за загальним правилом вона також є відкритою. Винятки з цього правила визначаються законом, зокрема, встановлено види інформації, до якої може бути обмежено доступ, - конфіденційна, таємна та службова інформація, та сукупність вимог, дотримання яких є обов'язковим для обмеження доступу до таких видів інформації. Зазначені обмеження щодо обороту певних даних є досить виваженими, вони можуть мати місце тільки у випадках, коли зачіпаються основні засади державного ладу та національної безпеки, невід'ємні основоположні права людини. Скажімо, конфіденційна інформація не може бути поширена, лише коли є загроза інтересам національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Українське законодавство передбачає, що

заборона на вільний обіг публічних даних може мати місце при встановленні переваги потенційної шкоди від поширення конфіденційної інформації над правом громадськості знати її (ч. 1 статті 29 Закону України "Про інформацію"). Такий підхід відтворює принцип пропорційності обмеження права, який є аспектом верховенства права, передбаченого, зокрема, ч. 2 ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Саме через детальний аналіз законності підстав, легітимності наявної мети та прийнятності втручання в демократичному суспільстві досліджується правомірність будь-якого обмеження права, в тому числі права на отримання інформації. Дана концепція цілком відповідає практиці Європейського суду з прав людини.

Разом з тим, якість чинного законодавства є хоча і дуже важливим, але не достатнім чинником, що забезпечує справедливі та чесні відносини стосовно відкритості доступу до публічної інформації. Має бути усталена суспільна потреба у прозорості дій органів влади, яка підтримується бажанням самих публічних суб'єктів сприяти своїй відкритості. Ось цієї складової, що істотно сприяє побудові інформаційного суспільства, поки що в Україні не спостерігається. Суб'єкти владних повноважень державного та місцевого рівня всіляко намагаються утаємничити свою діяльність, у такий спосіб прикриваючи свої помилки, а часто і зловживання. Це супроводжується підтримкою владних структур з боку національного судівництва. Суди, спрямовуючи свою діяльність на захист інтересів влади, які часто не мають соціального спрямування, а мають на меті неправомірний захист чиновника, чомусь вважають, що діють в інтересах держави. Насправді ж, Україна, стаючи на рейки цивілізаційних демократичних потреб сьогодення, вже чітко сприйняла та задекларувала принципову перевагу захисту інтересів та основних прав особистості над владними інтересами. Тож, стан речей, пов'язаний із широким блокуванням прогресу у сфері вільного інформаційного обороту не відповідає нагальним потребам сьогодення. Яскравим прикладом може слугувати дуже ускладнена, невиправдано заформалізована, а відтак абсолютно недієва система доступу громадян до публічної інформації [2].

Сьогодні мало дослідженою залишається проблематика правового застосування правил щодо законності обмежень у доступі до інформації. Це якраз і становить реальну проблему нашої національної системи права. Практично не аналізувалися питання дотримання критеріїв пропорційності втручання владних структур у свободу доступу до інформації, що на практиці тягне свавілля та незаконне обмеження прав людини у коментованій сфері. Між тим, український Закон «Про інформацію» містить низку положень, важливих для реалізації права на доступ до інформації, а саме: дозвіл на поширення інформації з обмеженим доступом, якщо вона є суспільно необхідною, тобто є предметом суспільного інтересу, і право громадськості знати цю інформацію переважає потенційну шкоду від поширення (ч. 1. ст. 29);

визначення невичерпного переліку інформації, що становить предмет суспільного інтересу (ч. 2 ст. 29); звільнення від відповідальності за розголошення інформації з обмеженим доступом, якщо суд встановить, що ця інформація є суспільно необхідною (ч. 3 ст. 30).

Як свідчить практика, суб'єкти влади найчастіше відмовляють у доступі до публічної інформації з огляду на те, що, як вони вважають, дана інформація є службовою. Втім, подібні відмови є переважно протизаконними, що порушує інформаційні права особи. Адже за правилом п. 1), 2) ч. 1 ст. 9 ЗУ «Про доступ до публічної інформації» до службової може бути віднесена лише та інформація, яка міститься в документах суб'єктів владних повноважень, що становлять внутрівідомчу службову кореспонденцію, зокрема, доповідні записки, рекомендації, якщо вони пов'язані з розробкою напряму діяльності установи або здійсненням контрольних, наглядових функцій органами державної влади, процесом прийняття рішень і передують публічному обговоренню та/або прийняттю рішення, або відомості, зібрані в процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, яку не віднесено до державної таємниці. Отже, розпорядник інформації перед тим, як зробити висновок стосовно можливого обмеження, мусить співставити ознаки конкретних даних з тими, які закон кваліфікує як характеристики службової інформації. Якщо чіткого збігу не буде, суб'єкт влади не вправі визнавати інформацію обмеженою в доступі. Слід також враховувати, що окремі встановлені законом чинники, які стосуються обмежень, можуть з часом втратити своє кваліфікуюче значення. Так, після публічного обговорення чи прийняття рішення відомості, що містяться в документах, які створювались або знаходяться у володінні розпорядника і стосуються підготовки, обговорення, розгляду та прийняття цього рішення, втрачають статус службової інформації.

Власне, взагалі будь-яка можливість обмеження доступу до інформації за приписом ст. 6 спеціального закону може виникнути тільки тоді, коли дотримано сукупності таких вимог: 1) це робиться виключно в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя; 2) розголошення інформації може завдати істотної шкоди цим інтересам; 3) шкода від оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні. Не важко помітити, що закон вказує на обов'язкову наявність сукупності вказаних у ст. 6 Закону ознак. Один із таких чинників, який обов'язково має бути присутнім, аби інформація визнавалася обмеженою в доступі, є вчинення обмеження в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку. Іншим обов'язковою ознакою має бути факт того, що шкода від

оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні.

Ось такі, досить складні обов'язки щодо доведення можливого обмеження доступу до публічної інформації покладає на органи влади законодавство. У разі виникнення з даного приводу судового спору за ст. 77 КАСУ презумпція доказування в адміністративному процесі покладається на відповідача – суб'єкта владних повноважень. Якщо йому не вдасться довести наявність означених у законі підстав інформаційних обмежень, відомості вважаються відкритими і доступ до них мусить мати кожна особа, яка проявляє відповідний публічний інтерес. Насправді, все далєбі не так райдужно. Суб'єкти владних повноважень абсолютно не обтяжують себе будь-якими доказами наявності загрози від надання інформації запитувачу національній безпеці, територіальній цілісності або громадському порядку та ніяким чином не аргументують факт перевищення шкоди від оприлюднення такої інформації над суспільним інтересом в її отриманні. В той же час, національні суди взагалі бездоказово визнають інформацію обмеженою, а іноді взагалі приймають таке рішення без оцінки доказів, керуючись виключно «авторитетністю» позиції владного органу.

Свобода інформації повинна вважатися основною рушійною силою демократичного поступу нашої держави. Втім, то не означає відкритості усіх без виключення інформаційних ресурсів держави. Адже вони часто гарантують національну безпеку, суспільні цінності та недоторканість прав фізичних осіб. Відтак, у суспільстві неодмінно виникає певний конфлікт між приватними інтересами конкретних суб'єктів на недоторканість інформації про їхню владну діяльність, персональні дані та іншої конфіденційної інформації та публічним інтересом у доступі до соціально значимих відомостей. Для вирішення вказаного конфлікту чинне законодавство та правозастосовна практика мусять напрацювати концептуальний баланс при регулюванні вказаних відносин. Зокрема, втаємничення та нерозголошення інформації повинно ґрунтуватися на послідовному розгляді та оцінці всіх належних обставин конкретної справи.

Перелік використаних джерел:

1. Макагонюк Ю. Реалізація права на доступ до публічної інформації у сфері екології. *Національний юридический журнал: теория и практика*. 2015. Декабрь. С. 88–93
2. Яка інформація є публічною? Центр демократії та верховенства права. 12 липня 2017 року. URL: <https://cedem.org.ua/consultations/yaka-informatsiya-ye-publichnoyu/>.

*Кузьменко Кристина Олександрівна
аспірант юридичного факультету
Сумського національного аграрного
університету*

*Науковий керівник: Курило Микола
Петрович, доктор юридичних наук,
професор, Сумський національний
аграрний університет*

ПОЧАТОК ЗАРОДЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ НА ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВАМИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Історичний аналіз дає нам унікальну можливість сприйняття права в тому вигляді, в якому воно реально існувало, простежити за його змінами, зрештою, побачити цілісну картину становлення та розвитку правових явищ.

На нашу думку, методологічно виправданим є погляд на проблему зловживання правами з позиції меж здійснення самих суб'єктивних цивільних прав. Втім, межі здійснення суб'єктивного цивільного права як предмет обговорення відносяться, за свідченням правознавців, до числа найбільш відомих і спірних в цивілістичній науці¹. Не випадково, перші згадки про зловживання правом та його наслідки для правопорядку в цілому, а також прообрази відповідальності за їх вчинення можна знайти вже у стародавніх пам'ятках права. В. П. Грибанов, аналізуючи роботи римських юристів, відзначав не тільки їх увагу до проблеми, що розглядається, але й можливі шляхи її вирішення. Це дало автору підставу вважати, що проблема зловживання правом була добре відома вже римському праву².

Римляни у своєму розумінні меж здійснення суб'єктивного цивільного права пройшли непростий шлях від надання абсолютної свободи в його реалізації до виявлення типових випадків недобросовісної поведінки та обґрунтованих заборон у випадках намірів нанесення шкоди іншим особам. Власне, намір заподіяти своїми діями шкоду іншій особі став однією з причин законодавчого опису римськими юристами належного використання суб'єктивного права і запровадження цілеспрямованих, особливо, у сфері нерухомого майна, обмежень на його здійснення³.

Висловлені зауваження, головним чином, відносяться до предмета матеріального цивільного права, тим не менш, вони значущі для розуміння загального контексту розвитку доктрини зловживання правом. Питання процедури примусового здійснення права, хоча і не були

невід'ємні від матеріального права, все ж таки отримали певний розвиток у римському праві.

Показово, що вже в римському праві при визначенні процедури розгляду спорів акцентувалася увага на можливих недобросовісних діях учасників спору і методах боротьби з ними. Мова йшла в основному про типові випадки безпідставного пред'явлення позову або заперечень проти нього. У цьому плані, римські правові пам'ятки згадують такий спосіб боротьби проти зловживань відповідача своїми процесуальними правами і міру його відповідальності як сплата штрафу у подвійному, порівняно з заявленою позовною вимогою, розмірі. Іноді в якості відповідальності за несумлінну процесуальну поведінку відповідача виступало підписання ним окремого штрафного договору⁴.

Римське право знало й інші форми зловживання процесуальними правами. Зокрема, дослідники звертають увагу на випадки явного перевищення суми позову, пред'явлення позовних вимог в неналежному місці або завчасно до настання законних умов їх подачі⁵. Несумлінна процесуальна поведінка могла проявлятися також у формі: процесуальної брехні; свідомо неправомірної вигоди; умисного використання дозволених засобів з метою уповільнення або ускладнення судового провадження⁶.

Цікаво відзначити, що римські джерела права, як і сучасні, передбачали можливість і такого зловживання правом як неявка сторін до суду. Вирішення цієї проблеми римляни бачили в тому, що сторона, яка не з'явилася та яку очікували до полудня, програвала свою справу. Вже трохи пізніше зі зміною форми римського цивільного процесу вводиться заочний розгляд справи, що передбачав можливість перенесення слухання справи і визначення поважності причин такого перенесення⁷.

Як бачимо, перші уявлення про суб'єктивне цивільне право і межі його здійснення склалися в римському праві і були обумовлені високим для того часу рівнем розвитку правової думки. Визнання неприпустимості здійснення свого суб'єктивного права на шкоду іншим особам в поєднанні з конкретними заходами по боротьбі з недобросовісною поведінкою ознаменувало собою перший етап розвитку доктрини зловживання суб'єктивними правами⁸.

Література:

1. Грибанов В. П. Пределы осуществления и защиты гражданских прав. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1972. С. 11.
2. Грибанов В. П. Пределы осуществления и защиты гражданских прав. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1972. С. 11, 23.
3. Поротикова О. А. Проблема злоупотребления субъективным гражданским правом. М.: Волтерс Клувер, 2007. С. 103-104.

4. Римское частное право // под ред. И. Б. Новицкого и И. С. Перетерского. М.: Юрид. изд-во Министерства юстиции СССР. 1948. С. 87.
5. Волков А. В. Злоупотребление гражданскими правами: проблемы теории и практики. М.: Волтерс Клувер, 2009. С. 21.
6. Аболонин В. О. Злоупотребление правом на иск в гражданском процессе Германии. М.: Волтерс Клувер, 2009. С. 12.
7. Римское частное право // под ред. И. Б. Новицкого и И. С. Перетерского. М.: Юрид. изд-во Министерства юстиции СССР. 1948. С. 72-74.
8. Стефанчук М. О. Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав. К.: КНТ, 2008. С. 77, 87.

*Лейбель Валерія Едуардівна
студентка, Полтавський юридичний
інститут Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого*

*Науковий керівник: Губанова Ольга
Валеріївна, кандидат юридичних
наук, асистент, Полтавський
юридичний інститут Національного
юридичного університету імені
Ярослава Мудрого*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО УСИНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ–СИРИТ В УКРАЇНІ

Усиновлення є самостійним інститутом сімейного права, головним завданням якого є надання дітям-сиротам та дітям, які залишились у силу тих чи інших обставин без батьківського піклування, благополучних умов виховання в сім'ї. Охорона дитинства є одним із пріоритетних завдань демократичної держави. У контексті правового захисту дітей актуальності набуває проблема міжнародного усиновлення. Саме тому, в більшості випадків, такий процес містить багато суперечливих аспектів, які потребують термінового вирішення. У більшості випадків через економічні причини українці не мають можливості усиновити дітей, а тому наразі є досить актуальним усиновлення іноземними громадянами.

Питання міжнародного усиновлення досліджувались у працях В.А. Рясенцевої, О.О. Дюжевої, Ю.С. Червоного, А.О. Зіміної та інших правників. Процес міжнародного усиновлення в Україні відбувається виключно за участю Міністерства соціальної політики України. Державна

прикордонна служба України, в межах своїх повноважень, забезпечує законність процедури щодо підстав вивезення дітей за кордон.

Відповідно до ст.24 Закону України «Про охорону дитинства», лише за умови неможливості влаштувати дитину-сироту в рідному середовищі, приймається рішення щодо міжнародного усиновлення [1].

До однієї з проблем правового регулювання цього інституту можна віднести відсутність законодавчого визначення поняття міжнародного усиновлення. Стаття 207 Сімейного кодексу України усиновлення визначає як прийняття усиновлювачем у свою сім'ю особи на правах дочки або сина, що здійснене на підставі рішення суду, крім випадку, передбаченого статтею 282 цього ж Кодексу. При цьому стаття не відображає специфіку усиновлення за участю іноземного елемента.

Стаття 206 Сімейного кодексу України забороняє посередницьку та комерційну діяльність при здійсненні процедури усиновлення. Тому майбутні батьки часто звертаються до так званих «випадкових посередників», яких знаходять через соціальні мережі, або неофіційні агенції. Це створює велику проблему, адже сама ефективність діяльності таких агентств має бути гарантована як досвідченим і професіональним персоналом, так і відповідним контролем з боку держави та її компетентних органів [2].

Ще однією із проблем такого усиновлення є контроль за дотриманням прав усиновлених дітей, які були вивезені за кордон. Гаазька конвенція про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення не встановлює обов'язковості подачі звітів іноземними громадянами після усиновлення дитини, але жодною мірою не забороняє та не виключає їх наявність [12].

Існує також проблема неможливості співробітниками консульських установ внаслідок наявності невеликої кількості працівників особисто відвідати сім'ї усиновлювачів. Тому можемо констатувати, що система нагляду за дотриманням прав усиновлених українських дітей, яка передбачена законодавством України і яка покладає певні функції у цій сфері на консульські установи України за кордоном, є неефективною і фактично не працює.

Не менш важливим та, в свою чергу, негативним фактором є те, що у дітей, яких усиновили іноземці, відбувається повна зміна культурного середовища. Такі чинники як необхідність адаптації, зміна мовного середовища є важкими психологічними випробуваннями для дитини, адже таким чином вона частково втрачає свою культурну ідентичність. Крім того, відсутність чіткого державного механізму контролю за умовами проживання дітей в сім'ях усиновлювачів-іноземців може призвести до порушення в майбутньому прав та інтересів дитини [3].

У більшості випадків, іноземне усиновлення для дітей-сиріт в Україні – це шанс на краще життя. Однак воно не повинно стати жорстким випробуванням для дитини. Тому питання міжнародного усиновлення потребує подальшого дослідження з метою удосконалення національного законодавства у цій сфері.

Список використаної літератури:

1. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001, № 2402-III із змінами і доп. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>;
2. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002, № 2947-III. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>;
3. Моренець І.А. Проблеми усиновлення дітей іноземцями / Моренець І.А., Шуміло І.А. // // Актуальні проблеми сучасного міжнародного права : зб. наук. ст. за матеріалами І Харк. міжнар.-прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М. В. Яновського і В. С. Семенова, Харків, 27 листоп. 2015 р. : у 2 ч. – Харків, 2016 – Ч. 2. – С. 273–277.
4. Рум'янцева - Козовник А.В. Правові аспекти усиновлення іноземцями дітей, які є громадянами України / Рум'янцева - Козовник А.В. // Наше право. – 2017. - №6. – С. 71-75.

*Липовенко Едуард Віталійович
студент II курсу, Таращанського
державного технічного та
економіко-правового коледжу*

*Науковий керівник: Бахмат Світлана
Вікторівна, викладач юридичних
дисциплін вищої категорії,
Таращанського державного
технічного та економіко-правового
коледжу*

КОЛЕКТИВНИЙ ДОГОВІР, ЯК ЛОКАЛЬНЕ ДЖЕРЕЛО ТРУДОВОГО ПРАВА

Локальна норма в трудовому праві України – це правило загальнообов'язкової поведінки, санкціоноване державою і прийняте у встановленому законом порядку безпосередньо на підприємствах, в установах, організаціях, і яке діє в його межах. Локальні нормативні акти

приймають для врегулювання тих або інших відносин у сфері праці, якщо в законодавстві не передбачене пряме врегулювання. Найбільш поширений локальний нормативно-правовий акт – колективний договір, який підлягає обов'язковому обговоренню і схваленню трудовим колективом на загальних зборах або конференції працівників підприємства.

Колективні договори не становлять єдиного метода встановлення умов праці чи врегулювання трудових відносин. Навіть там, де колективно-договірний метод має переважне застосування, існують й інші методи: індивідуальні переговори між працівниками і роботодавцями, нормативне регулювання з боку держави або якоюсь третьою стороною, встановлення розміру заробітної плати та умов праці в односторонньому порядку роботодавцем тощо. На сучасному етапі розвитку трудове законодавство багатьох країн допускає боротьбу працівників та проведення страйків з метою поліпшення умов праці саме в ході колективних переговорів і укладення колективних договорів. Потенційно можлива або реально здійснювана боротьба працівників і профспілок становить характерну рису сучасних колективних договорів.

Відповідно колективний договір можна визначити як конкретний результат боротьби працівників та їх профспілок з роботодавцями, який фокусується залежно від співвідношення сил при колективних переговорах у вигляді загальних положень про умови праці та соціальні права.

Необхідними умовами укладення колективного договору мають бути:

- вільні, без державного втручання, колективні переговори незалежних від монополій представників працюючих, тобто можливість застосувати колективно-договірну боротьбу аж до страйків;
- вільне, без державного регулювання, закріплення в колективній угоді умов праці і соціальних прав, що досягнуті внаслідок співвідношення сил, які склалися між працівниками і роботодавцями.

Основною метою колективного договору є поліпшення умов праці, розширення соціальних прав працівників та їх профспілок. Ведучи боротьбу за досягнення основної мети, працівники і профспілки застосовують як наступальну, так і оборонну тактику. Наступальна тактика проявляється в тому, що вони виступають ініціаторами укладення нових і переукладення старих колективних договорів. Таким чином, колективні договори сприяють підвищенню життєвого рівня працівників.

У трудовому праві колективний договір традиційно вважається одним із основних інститутів галузі права, що охоплює досить значну кількість правових норм різного рівня – як централізованого так і

локального. В умовах переходу до ринкової економіки повністю оновилися централізовані норми.

Закон України «Про колективні договори і угоди» від 1 липня 1993 року визначив правові засади розробки, укладення та виконання колективних договорів і угод з метою сприяння регулювання трудових відносин та соціально-економічних інтересів працівників і службовців.

Список використаних джерел:

1. Про колективні договори і угоди: Закон України від 01.07.1993 № 3356- XII (редакція станом на 27.12.19)
2. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII (редакція станом на 02.04.2020)

*Ступка Мар'яна Романівна
студентка II курсу, Таращанського
державного технічного та
економіко-правового коледжу*

*Науковий керівник: Бахмат Світлана
Вікторівна, викладач юридичних
дисциплін вищої категорії,
Таращанського державного
технічного та економіко-правового
коледжу*

СТАБІЛЬНІСТЬ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ

В Україні сьогодні триває процес здійснення соціально-економічних реформ, який характеризується трансформацією відносин власності і, відповідно, трудових відносин. Потрібно сказати, що цей процес супроводжується таким негативним явищем як безробіття, котре стало наслідком масового вивільнення працівників. І тут держава відіграє неабияку роль. Адже вона з метою уникнення соціальної напруженості здійснює цілеспрямований вплив на відносини між працедавцем, працівником та іншими суб'єктами трудових відносин. Одним із видів такого впливу є правове регулювання трудових відносин, зокрема, порядку та підстав їх припинення.

Працівник є основним суб'єктом трудових правовідносин, а важливою рисою трудових договорів є їх сталість. Обидві сторони зацікавлені в тривалості трудових відносин, оскільки це дозволяє власнику або уповноваженому ним органу укомплектувати виробництво

кадровими працівниками. За наявності постійних кадрів, які досконало знають виробництво, підприємство працює ритмічно, усуваються причини різних виробничих неполадок, зменшуються брак і порушення трудової дисципліни.

У стабільності трудових відносин зацікавлені також працівники, оскільки тривалість трудового договору позбавляє їх турбот про працевлаштування, дає змогу постійно підвищувати свою кваліфікацію, забезпечує працюючих постійним джерелом здобуття засобів до існування. Конституція України є тією законодавчою базою, на підставі якої формуються і розвиваються правові норми, що становлять юридичні гарантії права на працю. Одним із засобів посилення цих гарантій повинно бути удосконалення правових норм, які забезпечують реалізацію громадянами права на найману працю в умовах сучасних економічних, соціальних, політичних змін у житті суспільства.

Необхідність осучаснення трудового законодавства і прийняття Трудового кодексу України зумовлена докорінними змінами всієї системи суспільних відносин, що відбуваються в Україні у зв'язку з формуванням ринкових відносин та соціально-економічних перетворень, і тою чи іншою мірою пов'язані з працею.

Крім того, сучасна система принципів трудового права, не цілком відповідає потребам часу, меті і завданням незалежної України. У зв'язку з цим вона має бути переглянута з урахуванням змін у суспільному розвитку нашої держави, а також з урахуванням економічних реалій. Нові ризики та виклики (насамперед, кризові явища в економіці) вимагають запровадження нестандартних підходів у реалізації трудових прав та трудових відносин.

У підсумку зазначений проект Трудового кодексу України визначає основні засади і механізми реалізації передбачених Конституцією України трудових прав і гарантій працівників, створення належних умов праці та забезпечення захисту інтересів працівників і роботодавців в умовах ринкової економіки.

Загалом, місія нового Трудового кодексу полягає не у посиленні регулювання трудових відносин, а у полегшенні цього процесу та спрощенні процесів наймання і використання трудових ресурсів.

Він покликаний деталізувати нові правила гри, тобто відносини між роботодавцем та найманим працівником, а також посилити роль інституційних механізмів, таких як соціальне партнерство.

Список використаних джерел :

1. Конституція України від 28.06.1996 року
2. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII (редакція станом на 02.04.2020)

*Шишмарьов Дмитро Сергійович
студент II курсу, Таращанського
державного технічного та
економіко-правового коледжу*

*Науковий керівник: Бахмат Світлана
Вікторівна, викладач юридичних
дисциплін вищої категорії,
Таращанського державного
технічного та економіко-правового
коледжу*

РЕФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ МАТЕРІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Проголошення України демократичною, соціальною та правовою державою, найвищою соціальною цінністю якої є людина, вимагає реформування чинного законодавства, приведення його у відповідність з міжнародними: нормами і стандартами. Однією з важливих галузей права і законодавства, які потребують свого реформування, є трудове. За період проголошення незалежності України прийнято багато нових законів, які враховують особливості ринкової економіки та їх вплив на трудові відносини. Проте ще й досі не прийнятий новий Трудовий кодекс України, який повинен стати основою для подальшого реформування і розвитку трудового законодавства. Підготовка проекту нового Трудового кодексу України вимагає розробки концепції побудови Кодексу в цілому і кожного з його розділів (інститутів) зокрема. Одним з таких важливих інститутів і є інститут матеріальної відповідальності сторін трудових правовідносин.

Реформування трудового законодавства, в тому числі і норм, що регулюють матеріальну відповідальність, потребує розробки нових концептуальних підходів щодо правового регулювання питань матеріальної відповідальності, що зумовлено становленням та розвитком ринкових відносин у нашій державі, в тому числі й у сфері праці. В основі матеріальної відповідальності лежить обов'язок працівника дбайливо ставитися до майна роботодавця та вживати заходів щодо запобігання шкоди, а також обов'язок самого роботодавця – створити умови, необхідні для нормальної роботи; забезпечити здорові та безпечні умови праці, а також впроваджувати сучасні засоби техніки безпеки та санітарно-гігієнічні умови, які запобігають виробничому травматизмові та виникненню професійних захворювань працівників.

У чинному Кодексі законів про працю України детально врегульована лише матеріальна відповідальність працівників, окремі ж випадки матеріальної відповідальності роботодавця розпорошені по всьому КЗпП і не врегульовані в ньому в окремій главі; у діючому

законодавстві не знайшли свого закріплення питання матеріальної відповідальності сторін колективних трудових правовідносин. У КЗпП України не досягнуто балансу однакового захисту прав як працівника, так і роботодавця (в індивідуальному трудовому правовідношенні), як роботодавця, так і колективу працівників (у колективному трудовому правовідношенні). Ті чи інші питання матеріальної відповідальності регулюються із зміщенням гарантій на користь однієї із сторін без врахування інтересів іншої сторони трудового право відношення. В новому Трудовому кодексі України при врегулюванні питань матеріальної відповідальності слід враховувати вплив закону вартості на трудові відносини, а також при формулюванні норм щодо розміру та порядку відшкодування заподіяної шкоди, які виконують захисну функцію в трудовому праві, виходити з принципу рівного захисту матеріальних прав сторін трудового договору. Все вищезазначене свідчить про необхідність проведення подальших наукових досліджень з проблем матеріальної відповідальності в трудовому праві.

Список використаних джерел:

1. Хуторян Н.М. Теоретичні проблеми матеріальної відповідальності сторін трудових правовідносин: Монографія. — К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. — 264 с.
2. Іншин М. І. Трудове право України – Х.: Юрінком Інтер. 2019

*Щербак Світлана Володимирівна
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри правосуддя Сумського
Національного аграрного
університету*

*Скоробагатських Сергій
Миколайович, студент 4-го курсу
юридичного факультету Сумського
Національного аграрного
університету*

СТЯГНЕННЯ ОСНОВНОЇ ВИНАГОРОДИ ПРИВАТНОГО ВИКОНАВЦЯ ПРИ ВИКОНАННІ УХВАЛИ СУДУ ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ

Виникнення паралельності процесів (одночасне здійснення і виконавчого процесу і цивільного процесу, які проходять незалежно один від одного, витікають з одних й тих самих правовідносин та в яких беруть

участь ті самі особи [1]) є комплексним явищем, що охоплює питання дотримання не лише процесуальних гарантій прав стягувача та боржника у виконавчому процесі, які мають відчувати наявність чи відсутність стандартів справедливості при його здійсненні, але й безпосередньо стосується органів та осіб, які здійснюють виконання судового рішення.

Взаємодія таких процесів відбувається наступним чином: виконання ухвали суду про забезпечення позову має свою специфіку: після фактичного виконання виконавчого документа виконавчий процес закінчується, причому раніше, ніж цивільний, в той час як дія заходів забезпечення позову продовжується до виконання рішення суду, яким завершено судовий розгляд.

Наслідками введення в Україні змішаної моделі виконання стала реконструкція чинного законодавства про виконавче провадження, що в контексті розглядуваного питання призвело до виникнення законодавчих колізій в частині конкуренції виконавчого збору та основної винагороди приватного виконавця, що є доволі актуальним для боржника. При цьому слід зауважити, що колізія виявляється лише тоді, коли позивач, отримавши ухвалу суду про забезпечення позову – про накладення арешту на майно, звертається за її примусовим виконанням не до органів державної виконавчої служби, а до приватного виконавця. За таких обставин основна винагорода стягується на підставі постанови приватного виконавця, яка є виконавчим документом та виноситься одночасно з постановою про відкриття виконавчого провадження за ухвалою суду про забезпечення позову, а її розмір на даний час складає чотири розміри прожиткового мінімуму для працездатних осіб, установленого на 1 січня календарного року (8 408,00 грн.) як за виконання рішення немайнового характеру.

Таке становище суттєво позначається на боржникові – відповідно до положень п.1 ч. 5 ст. 27 Закону України «Про виконавче провадження» виконавчий збір не стягується за виконавчими документами про накладення арешту на майно для забезпечення позовних вимог, що відповідно, не містить будь-якого обов'язку боржника.

Правовий статус приватного виконавця має суттєві відмінності порівняно зі статусом державного виконавця - приватний виконавець є суб'єктом незалежної професійної діяльності, а за вчинення виконавчих дій приватному виконавцю сплачується винагорода, що є єдиним джерелом доходу від його діяльності.

Окремо слід зазначити, що чинне профільне законодавство про виконавче провадження не містять норми, що визначає випадки, за яких

основна винагорода приватного виконавця не стягується (крім виконавчих листів про стягнення аліментів).

Отже, наведені законодавчі колізії підлягають усуненню на законодавчому рівні з дотриманням балансу прав як боржника, так і приватного виконавця.

Література:

1. Щербак С.В. Паралельність виконавчого та цивільного процесів: проблемні питання / Збірник матеріалів Першої Міжнародної наукової конференції «Актуальні проблеми теорії і практики нотаріального, цивільного, виконавчого процесів : співвідношення і взаємодія» / За заг. ред. д.ю.н., проф. С.Я. Фурси. – К.: ЦУЛ, 2013. – С. 145-147.

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче
право. Судоустрій. Правоохоронні органи, прокуратура
та адвокатура**

*Зайченко Анастасія Володимирівна
курсант навчальної групи ПД-834,
2-го курсу, факультету підготовки
фахівців для підрозділів превентивної
діяльності Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ*

*Науковий керівник: Савенко Вікторія
Петрівна, старший викладач
кафедри кримінального права та
кримінології Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ*

**ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ
ЗАКІНЧЕННЯМ СТРОКІВ ДАВНОСТІ ВИКОНАННЯ
ОБВИНУВАЛЬНОГО ВИРОКУ**

Розбудова України як правової держави обумовили затвердження курсу гуманізації кримінальної репресії за вчинення злочинів, що сприяє теоретичній розробці проблемних питань звільнення від відбування покарання. Останнє виконує досить важливу роль активного попередження злочинності. Звільнення від відбування покарання є проявом гуманізму, довіри до осіб, які хоча і вчинили злочини, але виправлення яких є можливим без реального відбування призначеного судом покарання. Звільнення від відбування покарання виконує важливу функцію боротьби із злочинністю гуманними методами і в ефективних формах.

Разом з тим на сучасному етапі в теорії кримінального права окремі аспекти звільнення від відбування покарання так і залишаються дискусійними. До числа таких проблем слід віднести: визначення юридичної природи такого звільнення, моментів початку та закінчення іспитового строку, можливості застосування додаткових покарань тощо. Крім того, звільнення від відбування покарання в цілому потребує подальшого удосконалення з позицій посилення його виховного впливу та

забезпечення ефективності застосування з метою боротьби зі злочинністю. У зв'язку з цим актуальним видається розгляд особливостей звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку.

Враховуючи, що злочини є різними за ступенем суспільної небезпеки, яку вони спричиняють, вчиняються різними особами, суд застосовує кримінальні покарання з метою виправлення особи. Але в житті мають місце випадки, коли виправлення особи, винної у вчиненні злочину, можливе без застосування до неї кримінального покарання або щодо засудженого ця мета досягається до повного відбуття встановленого вироком суду покарання. Тобто застосування або подальше застосування покарання недоцільне. Саме на вирішення таких ситуацій розроблено і законодавчо закріплено інститут звільнення від кримінального покарання та подальшого його відбування [1, с. 110].

В аналізованому інституті кримінального права найбільшою мірою знайшли своє відображення принципи гуманізму й економії заходів кримінального впливу, покладені в основу нової політики держави загалом та кримінального права зокрема. На відміну від звільнення від кримінальної відповідальності звільнення від покарання застосовується тільки до вже засуджених осіб [2, с. 342].

Як зазначає професор В.К. Грищук, звільнення від покарання - це гуманний акт компромісу з боку держави, що здійснюється за наявності передбачених законом підстав і умов компетентним органом держави (судом, Президентом України), який полягає у звільненні засудженого від осуду його особи та вчиненого ним діяння і перетерпіння тих, передбачених законом позбавлень і обмежень його прав і свобод, в яких проявляється зміст покарання, від судимості з метою забезпечення реалізації завдань запобігання вчинення злочинів як засудженим, так і іншими особами [3, с. 499].

Засуджений, який не відбуває покарання та не випробовує на собі карального впливу держави, за тривалий проміжок часу може виправитися й без такого впливу, демонструючи правослухняну посткримінальну поведінку. У зв'язку з цим втрачається або істотно знижується його суспільна небезпека, а отже, застосування до нього призначеного покарання після закінчення цього періоду часу стає не лише зайвим, але, щонайголовніше, несправедливим.

Перелічені вище чинники зумовили появу у вітчизняному кримінальному законодавстві інституту давності виконання обвинувального вироку. Особа підлягає звільненню від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку відповідно до ст. 80 КК України.

Отже, у Кримінальному кодексі України встановлено обмеження

щодо можливості держави притягнути винуватого до кримінальної відповідальності та застосувати до нього покарання певними строками давності вчинення злочину (ст. 49 та ч. 5 ст. 74 КК) або виконання обвинувального вироку суду (ст. 80 КК).

Звільнення від відбування покарання у зв'язку з закінченням строків давності виконання обвинувального вироку (ст. 80 КК) зумовлено недоцільністю приведення до виконання обвинувального вироку суду стосовно засудженого, який протягом визначеного законом строку не ухилявся від покарання і не вчинив нового злочину [4, с. 96].

За змістом закону та з урахуванням положень доктрини кримінального права під давністю виконання обвинувального вироку треба розуміти закінчення встановлених у законі строків з дня набрання обвинувальним вирок законної сили, впродовж якого покарання не було застосоване до засудженого і вирок залишився невиконаним. Отже, виконання вироку, про яке йдеться у ст. 80 КК України, полягає в реалізації покарання. Тому видається, що з кримінально-правової точки зору правильніше говорити про давність виконання покарання. Виконання обвинувального вироку – категорія швидше кримінально-процесуальна.

Причини, з яких обвинувальний вирок не виконується, обов'язково мають не залежати від волі самого засудженого. Зокрема, до них можуть належати: недбалість службових осіб, які своєчасно не реалізували виконання покарання, знищення або втрата документів, соціальні потрясіння (державний переворот, революція та таке ін.), стихійне лихо (наприклад, пожежа, землетрус, повінь) тощо.

Сплив строку давності обвинувального вироку є обов'язковою підставою звільнення від відбування покарання, оскільки таке звільнення становить не право, а обов'язок суду й не залежить від його розсуду.

Особам, засудженим до довічного позбавлення волі, не гарантовано обов'язкове звільнення від відбування покарання навіть після закінчення п'ятнадцятирічного строку давності. У цьому разі звільнення може відбутися за рішенням суду з урахуванням характеру злочину, особи засудженого та інших обставин. Якщо суд визнає можливим застосувати давність, довічне позбавлення волі замінюється позбавленням волі (ч. 5 ст. 80 КК України).

Буквальне тлумачення ч. 1 ст. 80 КК України дозволяє стверджувати, що спливати строк давності виконання обвинувального вироку починає з моменту набрання ним чинності до моменту початку його виконання. Але вважаю, що визначення періоду закінчення строку давності можливе із застосуванням розширювального способу тлумачення. Строки давності виконання покарання можуть закінчитися після початку виконання покарання, але до його завершення. Скажімо, коли через різні форс-мажорні причини (знову ж таки незалежні від волі засудженого)

виконання покарання переривається та його подальше виконання стає неможливим.

Єдиною і достатньою підставою звільнення від відбування покарання за ст. 80 КК України, що має формальний характер, є закінчення строків давності, передбачених ч. 1 ст. 80 КК України. Усе відбувається в часі. Його вплив відображається і на кримінально-правових відносинах, адже час може впливати на їх припинення. Саме час покладено в основу інституту давності. Давність обов'язково ґрунтується на строках певної тривалості. Під строком у царині права прийнято розуміти період часу, із закінченням якого пов'язані певні правові наслідки. Отже, строк, який є періодом часу, виступає невід'ємним елементом давності [5, с. 88].

Кримінально-правові наслідки звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку є виключно позитивними для засудженого. Він не тільки не відбуватиме того покарання, яке було призначено судом, а й з моменту звільнення не вважатиметься таким, що має судимість (ч. 3 ст. 88, ч. 2 ст. 90 КК).

За своїм характером даний вид звільнення від відбування призначеного покарання, за загальним правилом, є обов'язковим. Це означає, що в кожному випадку наявності названих передумови та підстави суд зобов'язаний звільнити особу від покарання. І тільки у випадках, коли йдеться про осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, цей вид звільнення від покарання є факультативним. Так, відповідно до ч. 5 ст. 80 КК, якщо особа була засуджена до довічного позбавлення волі і вирок не приведений у виконання, питання про застосування давності вирішується судом, який приймає одне з таких рішень: а) не застосовувати давність і довічне позбавлення волі замінити на позбавлення волі на певний строк; б) застосувати давність і звільнити особу від відбування призначеного їй довічного позбавлення волі [6, с. 69].

Таким чином, закінчення строків давності виконання обвинувального вироку (тобто покарання) як підстава для звільнення особи від відбування покарання є усталеним кримінально-правовим інститутом, корисність якого не піддається жодним сумнівам. Інститут звільнення від покарання та його відбування в цілому є одним з проявів принципу гуманізму у кримінальному праві. Звільнення від відбування покарання у зв'язку з закінченням строків давності виконання обвинувального вироку є результатом дії принципів гуманізму та обґрунтованості виконання покарань.

Список використаних джерел:

1. Марко С.І. Кримінально-правова природа звільнення від покарання у зв'язку з хворобою / С.І. Марко, С.Я. Бурда // Юридичний науковий електронний журнал. – 2016. - № 2. – С. 110-113.
2. Денисов С.Ф. Рецидивна злочинність молоді: інтегративна перспектива аналізу / С.Ф. Денисов // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. -2010. -№1.-Т. 23 (62). - С. 274-279.
3. Грищук В.Х. Хримінальне право України: Загальна частина : навчальний посібник, для студентів юрид. фак. вищ. навч. закл. В.Х. Грищук. - Х. : Видавництво Дім «Ін Юре», 2006. - 568 с.
4. Горох О. П. Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку: окремі проблеми судової практики / О. П. Горох // Наука і правоохорона. - 2015. - № 3. - С. 95-102.
5. Дудоров О. О. Поняття "ухилення від досудового слідства" в контексті звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності / О. О. Дудоров, Є. О. Письменський // Вісник Кримінологічної асоціації України. - 2015. - № 2. - С. 87-99.
6. Ус О. В. Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку / О. В. Ус // Питання боротьби зі злочинністю. – Харків, 2011. Вип. 22. – С. 67–75.

*Казміренко Діана Юріївна
студентка III курсу, Таращанського
державного технічного та
економіко-правового коледжу*

*Науковий керівник: Голобородько
Наталія Володимирівна, викладач
юридичних дисциплін I категорії,
Таращанського державного
технічного та економіко-правового
коледжу*

ВІДМЕЖУВАННЯ ЗЛОЧИНУ ПРИМУШУВАННЯ ДАВАТИ ПОКАЗАННЯ ВІД СУМІЖНИХ СКЛАДІВ ЗЛОЧИНІВ

В слідчій та судовій практиці застосування злочинку «Примушування давати показання» є непомітним та застосовується не так часто, як цього хотів законодавець, приймаючи цю норму. На мою думку,

це відбувається тому, що юристам практикам не завжди зрозумілі відмінності та розмежування між цим злочином та суміжними з ним. Найчастіше ці злочини розрізняються по одній або декількох об'єктивних чи суб'єктивних ознаках, і споріднені по характеру суспільної небезпеки. На мою думку, у першу чергу потрібно провести розмежування таких суміжних злочинів, як примушування давати показання (ст. 373 КК України) та притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності (ст. 372 КК України). Між чими злочинами основна відмінність полягає в ознаці об'єкта злочину, а саме у потерпілому. Потерпілими від злочину передбаченого ст. 373 є більш широке коло осіб, а ніж в притягненні завідомо невинного до кримінальної відповідальності. Це і підозрюваний, потерпілий, свідок, експерт. Наступною відмінністю є об'єктивні ознаки складів цих злочинів. Так, у ст. 373 КК України, об'єктивну сторону складають незаконні дії, які є засобом примушування особи давати показання під час її допиту. Ними можуть бути такі дії: залишення без їжі, води, сну, образи його релігійних або національних почуттів, а також обман, фальсифікації пред'явлених особі матеріалів слідства, різні обіцянки. Відповідний склад злочину є формальним- вважається закінченим з моменту здійснення незаконних дій, які направлені на примушування давати показання. Об'єктивну сторону ст. 372 КК України також складають незаконні дії, але вони можуть вчинятися без участі особи, навіть тоді, коли встановити його місцезнаходження не представляється можливим. Тобто основні відмінності цих злочинів проявляються у ознаках об'єктивної сторони: в змісті та способі незаконних дій. Суб'єктивна сторона даних суміжних злочинів є однаковою, за цією ознакою вони і подібні між собою, при цьому мотив вчинення злочину на кваліфікацію не впливає. Суб'єкти цих злочинів хоч і є спеціальними за змістом, але за формою мають суттєві відмінності. Суб'єкт злочину за ст. 373 КК України- «прокурор, слідчий, працівник підрозділу, який здійснює оперативно-розшукову діяльність. Суб'єктом злочину, який передбачений ст. 372 КК України є слідчий, прокурор, начальник слідчого відділу, і аж ніяк не працівник оперативного підрозділу. Отже, врахувавши все вище написане, можна зробити висновок про відмінність складів злочинів, які передбачені ст.ст. 373 та 372 КК України в наступному: 1) в ознаках об'єкта (потерпілому); 2) в ознаках об'єктивної сторони (у змісті та способі проведення процесуальних дій); 3) в ознаках суб'єкта (за ст. 373 КК України визначено більш широке коло можливих суб'єктів злочину)

Отже, злочини проти правосуддя – це, головним чином, посягання на судову владу та її діяльність. Конституцією України визначається, що правосуддя в Україні здійснюється виключно судами (ст. 124), що незалежність і недоторканність суддів гарантується Конституцією і

законами України (ст. 126). Однак, так чи інакше під час здійсненні правосуддя в сфері кримінального судочинства досить широко застосовується правомірний примус.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 року (редакція станом на 30.09.2019 року) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131
3. Сийплові М.В. Відмежування примушування давати показання від притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності: -: К.: Національна академія прокуратури України, 2016. – 634 с.

*Пономаренко Владислав
Максимович, студент III курсу,
Таращанського державного
технічного та економіко-правового
коледжу*

*Науковий керівник: Голобородько
Наталія Володимирівна, викладач
юридичних дисциплін I категорії,
Таращанського державного
технічного та економіко-правового
коледжу*

ПРОБЛЕМАТИКА КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НАЙМАНСТВО (СТ. 447 КК УКРАЇНИ)

Найманство є одним з найнебезпечніших соціально-правових явищ, тісно пов'язаних зі злочинами терористичного й екстремістського характеру, які становлять реальну загрозу безпеці держав. Співтовариства у сфері боротьби з найманством знайшло відображення в ряді міжнародно-правових документів, у тому числі й підписаної під егідою ООН Міжнародної конвенції про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців, укладеної в грудні 1989 р. (набула чинності 20 січня 2001 р.). Однак організації ефективної міжнародної взаємодії й співробітництва в даній сфері перешкоджає низка об'єктивних і суб'єктивних факторів, у першу чергу, нормативно-правового характеру. У національних законодавствах існують різні підходи до визначення поняття «найманець» і найманство. Враховуючи досить широке

трактування найманської діяльності, неконкретність окремих формулювань і жорсткий підхід до проблеми видачі найманців іншим державам та їх кримінального переслідування, у Конвенції 1989 р. не беруть участі багато країн. Але законодавство багатьох держав світу не тільки допускає, але й заохочує діяльність, яка може трактуватися відповідно до положень Конвенції 1989 р., як найманство. Актуальною є також проблема протидії найманству і для держав СНД, у тому числі й України. Крім нечіткості й суперечливості юридичних визначень, прогалин у кримінальному законодавстві й активній пропагандистській діяльності вербувальників поширенню найманства на територіях держав-учасниць СНД, сприяє ряд об'єктивних факторів: складна соціально-економічна ситуація у нашій державі, етноконфесійні конфлікти, численні групи біженців і вимушених переселенців, безробіття й масова незадоволеність своїм соціальним статусом і матеріальним становищем у сукупності з наявністю великої кількості молодих людей, які відслужили у збройних силах, силових відомствах та тими, що мають досвід ведення бойових дій у «гарячих точках» – все це сприяє постійному поповненню рядів найманців. У КК України мають місце певні недоліки у сфері побудови диспозицій і санкцій за найманство. Складність проблем кримінальної відповідальності за найманство зумовлюється щільним переплетінням внутрішньо національних і міжнародних правових аспектів, що безпосередньо впливає на стан правозастосовної практики, якої за ст. 447 КК України на даний час дуже мало. Криміналізація найманства в законі України про кримінальну відповідальність викликає певні зауваження. Так, поняття найманця, визначене в примітці до ст. 447 КК України, а саме в п. 3, звужує поняття найманства порівняно з його міжнародно-правовим визначенням та змістом диспозиції ч. 1 ст. 447 КК України. Відповідно вбачається доцільним приведення визначення найманства у відповідність до взятих Україною міжнародно-правових зобов'язань. Ще одним проблемним питанням кримінально-правового регулювання найманства є складність відмежування діяльності найманців від злочинів проти громадської безпеки. Зокрема, фахівці наголошують на складності встановлення суб'єктивної сторони найманства, а саме доведення мети одержання будь-якої особистої вигоди, а також його відмежування від тероризму або участі в насильницьких діях не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань. З об'єктивної сторони зазначені злочини також доволі часто збігаються. Складність доведення сукупності встановлених у законі об'єктивних та суб'єктивних ознак найманства, відсутність слідчої та судової практики з цього питання призводить до відвертого ігнорування кваліфікації діянь за ст. 447 КК України органами СБУ.

Література:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131

*Чемерис Тетяна Костянтинівна
студентка II курсу, Таращанського
державного технічного та
економіко-правового коледжу*

*Науковий керівник: Голобородько
Наталія Володимирівна, викладач
юридичних дисциплін I категорії,
Таращанського державного
технічного та економіко-правового
коледжу*

КОНТЕКСТ ПОНЯТТЯ «ДІЄЗДАТНІСТЬ» ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

Зміст права, яким наділений суб'єкт, визначає міру можливої (дозволеної) поведінки, тобто можливість діяти визначеним державою способом. Зокрема таку можливість отримують фізичні особи. Проте одна лише можливість стати носієм права по суті нічого не означає. Для перетворення такої можливості на дійсність необхідно, щоб суб'єкт права був наділений здатністю мати це право і можливістю розпоряджатися ним. Саме тому в юридичній літературі та законодавстві й існують взаємопов'язані правові категорії «правоздатність» та «дієздатність». Окремі аспекти визначення поняття та обсягу дієздатності розглядалися у працях таких українських вчених, як Я. М. Шевченко, О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова, О. А. Пушкін, В. М. Самойленко, О. А. Підпригора, А. С. Довгерт, Д. В. Боброва. Серед закордонних науковців, які приділяли увагу питанням дієздатності, необхідно назвати: В. В. Батуренка, Є. А. Васильєва, В. В. Зайцева, А. А. Костіна, В. С. Солодченка, Г. М. Котова, І. А. Зеніна, С. Ю. Пятіна. Однак у роботах зазначених авторів питання, пов'язані з дієздатністю неповнолітніх та її обсягом, окремо не висвітлювались. Правове положення фізичної особи як суб'єкта цивільного права визначається певним обсягом правосуб'єктності, яка являє собою сукупність правоздатності та дієздатності. Відповідно до законодавства України громадяни України наділені цивільною правоздатністю та дієздатністю. Правоздатність являє собою здатність

мати цивільні права та обов'язки, якими наділені фізичні особи, у тому числі й неповнолітні, оскільки правоздатність виникає з моменту народження і припиняється в момент смерті. Для того щоб самостійно створювати для себе цивільні права та обов'язки, фізична особа має бути не тільки правоздатною, а й дієздатною. У спрощеному вигляді дієздатність являє собою здатність особи своїми діями набувати для себе прав та обов'язків. Відповідно до ст. 30 Цивільного кодексу України цивільною дієздатністю фізичної особи є її здатність своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання. Відповідно до цивільного законодавства цивільну дієздатність має фізична особа, яка усвідомлює значення своїх дій та може керувати ними. Обсяг цивільної дієздатності фізичної особи визначається виключно Цивільним кодексом України і може бути обмежений на підставах і у порядку, чітко визначених у законі. Зміст дієздатності містить у собі такі складові частини: здатність особи своїми діями набувати цивільні права та створювати для себе цивільні обов'язки; здатність самостійно здійснювати цивільні права та виконувати обов'язки; здатність нести відповідальність за цивільні правопорушення. За загальним правилом, згідно з чинним законодавством України, громадянин України може самостійно здійснювати свої права та обов'язки в повному обсязі з 18 років - це положення закріплюється нормою ст. 34 ЦКУ. В більшості зарубіжних країн вік, з якого особа стає повністю дієздатною, збігається з віком повноліття українських громадян. Відповідно до параграфу 828 Німецького цивільного кодексу та ФЦК (ст. 448) повноліття настає в день закінчення 18-го року життя, тобто в день, який передує дню народження; за правом Англії - з першого дня, коли виповнилося 18 років, тобто в день народження; у США це питання регулюється законами окремих штатів; у різних штатах повноліття досягається з виповненням 18-21 років. В Японії особа стає повнолітньою і повністю дієздатною у 20 років.

Література:

1. Дзера О.В., Кузнецова Н.С., Майданик Р.А. Цивільне право України : підручник. Особлива частина. – К. : Юрінком Інтер, 2014.
2. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова та ін.: за ред. О.В. Дзери. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 1200

*Яремко Галина Зіновіївна
кандидат юридичних наук,
Львівський державний університет
внутрішніх справ*

SUI GENERIS НОРМИ ПРО ЗЛОЧИНИ ТЕРОРИСТИЧНОГО ХАРАКТЕРУ У КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

Кримінально-правові норми *sui generis* – це норми, що входять а асоціацію норм про певний злочин, і які самостійно передбачають відповідальність за незакінчені злочини (поряд із генеральною нормою про відповідний закінчений злочин) або ж ті, що передбачають відповідальність за здійснення функцій організатора, підбурювача, пособника злочину (поряд із генеральною нормою про діяння виконавця такого злочину). Виділення таких норм зумовлено особливою суспільною небезпекою відповідних діянь. Без сумніву, такі норми покликані забезпечити диференціацію відповідальності.

Спроекуємо теоретичні моделі норм *sui generis* на систему норм про злочини терористичного характеру (ст. 258-258-5 КК України). Ядром системи таких норм, так званою генеральною нормою, є норма про терористичний акт (ст. 258 КК України). *Sui generis* норми ж про злочини терористичного характеру можна поділити на норми про співучасть у терористичному акті; норми про готування до терористичного акту. При цьому деякі норми про співучасть у терористичному акті водночас можуть бути і формою готування до такого. Наприклад, втягнення особи у вчинення терористичного акту – це фактично підбурювання до злочину і водночас готування до нього.

Отож, до *sui generis* норм про злочини терористичного характеру є підстави віднести такі норми КК України:

1) втягнення особи у вчинення терористичного акту або примушування до вчинення терористичного акту з використанням обману, шантажу, уразливого стану особи, або із застосуванням чи погрозою застосування насильства (ч. 1 ст. 258-1);

2) втягнення особи у вчинення терористичного акту або примушування до вчинення терористичного акту, вчинені щодо кількох осіб або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища (ч. 2 ст. 258-1);

3) створення терористичної групи чи терористичної організації, керівництво такою групою чи організацією або участь у ній, а так само

організаційне чи інше сприяння створенню або діяльності терористичної групи чи терористичної організації (ч. 1 ст. 258-3 КК);

4) вербування, озброєння, навчання особи з метою вчинення терористичного акту, а так само використання особи з цією метою (ч.1 ст. 258-4);

5) вербування, озброєння, навчання особи з метою вчинення терористичного акту, а так само використання особи з цією метою, вчинені щодо кількох осіб або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням свого службового становища (ч.2 ст. 258-4);

б) фінансування тероризму, тобто дії, вчинені з метою фінансового або матеріального забезпечення окремого терориста чи терористичної групи (організації), організації, підготовки або вчинення терористичного акту, втягнення у вчинення терористичного акту, публічних закликів до вчинення терористичного акту, сприяння вчиненню терористичного акту, створення терористичної групи (організації) (ч. 1 ст. 258-5);

7) фінансування тероризму, вчинене повторно або з корисливих мотивів, або за попередньою змовою групою осіб, або у великому розмірі, або якщо вони призвели до заподіяння значної майнової шкоди (ч. 2 ст. 258-5);

8) фінансування тероризму, вчинене організованою групою чи в особливо великому розмірі, або якщо вони призвели до інших тяжких наслідків (ч. 3 ст. 258-5).

Вочевидь, що це “в’язка” норм, які передбачають відповідальність за діяння, які залишатимуться кримінально караними навіть при їх відсутності. Тому доцільність їх самостійної криміналізації може бути обумовлена лише прагненням законодавця посилити відповідальність. Втім, навіть біглий огляд показує законодавчо невважені кроки. Наприклад, за правилами призначення покарання за незакінчений злочин (ч. 2 ст. 68 КК України) особі, яка брала участь у готуванні терористичного акту, не може бути призначене покарання більше 5 років позбавлення волі. Стільки ж максимум передбачає санкція ч. 1 ст. 258-1 КК України (за втягнення у вчинення терористичного акту, що є підшукуванням співучасників, тобто формою готування до вчинення злочину). Хоча за загальним правилом *sui generis* норма мала б посилювати відповідальність. В іншому випадку зводиться нанівець “*sui generis*” характер норми.

Окрім цього, наприклад, у ст. 22 КК України серед злочинів, відповідальність за які може наставати з 14 років, вказано лише на терористичний акт (ст. 258). Тобто відповідальність за інші злочини

терористичного характеру (передбачені статтями 258-1 – 258-5) може наставати з 16 років. Принагідно варто відзначити, що до введення таких норм у КК України відповідальність могла наставати як за готування чи організаційні, підбурювальні, пособницькі дії до терористичного акту, тобто з 14 років. Фактично введення таких норм *sui generis* уже послабило, а не посилило відповідальність осіб, які можуть вчиняти діяння, передбачені такими нормами. І це вже неабиякий вияв законодавчої непослідовності, неправильного використання законотворчого механізму норм *sui generis*, які є нормами “спецреагування” на особливо суспільно небезпечні посягання на попередніх стадіях їх здійснення чи з урахуванням виду співучасника.

В цілому, такі тенденції засвідчують необхідність ретельного аналізу застосування *sui generis* норм як засобу диференціації кримінальної відповідальності.

*Андрійчук Ганна Ігорівна
студентка 3 курсу, 1 групи,
факультету адвокатури,
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого*

*Науковий керівник: Суєтнов Євгеній
Павлович, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри екологічного права,
Національний юридичний
університет імені Ярослава Мудрого*

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ГУМАННОГО СТАВЛЕННЯ ДО ТВАРИН В УКРАЇНІ

*«Прийде час, коли люди будуть дивитися на
вбивцю тварини так само,
як вони дивляться зараз на вбивцю людини»
Леонардо да Вінчі.*

Одним із суттєвих показників морального здоров'я нації завжди було гуманне ставлення людей до тварин. Якщо проаналізувати статус тварин у різні епохи та в різних країнах, то можна зрозуміти, що між ставленням людей до тварин і рівнем духовного розвитку суспільства існує певна залежність. Відносини людей і тварин, вилучених з навколишнього природного середовища, неодноразово піддавалися обговоренню в українському суспільстві.

Провідним нормативно-правовим актом у досліджуваній сфері є Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» від 21.02.2006 № 3447-IV [1]. Проаналізуємо його положення:

1. Стаття 1 Закону визначає основні терміни, серед яких «гуманне ставлення до тварин» – це дії, які відповідають вимогам захисту тварин від жорстокого поводження і передбачають добре ставлення до тварин, сприяння їхньому благу, покращення якості життя, та «жорстоке поводження з тваринами» - знущання над тваринами, у тому числі безпритульними, що спричинило мучення, завдало їм фізичного страждання, тілесні ушкодження, каліцтво або призвело до загибелі, нацькування тварин одна на одну та на інших тварин, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів, залишення домашніх та

сільськогосподарських тварин напризволяще, у тому числі порушення правил утримання тварин.

2. Стаття 5 забороняє пропаганду жорстокого поводження з тваринами; заклики до жорстокого поводження з ними, а також пропаганду мисливства в системі дошкільної, загальної середньої, професійно-технічної і вищої освіти. Також забороняється використання в розважальних або комерційних цілях матеріалів, що демонструють жорстоке поводження з тваринами. У наш час гуманне ставлення до тварин нерідко зустрічає активний супротив. В останні кілька років в Україні активізувалася діяльність так званих зоохантерів (догхантери, кроухантери, бетхантери, фалкхантери, ретхантери). Це люди, які свідомо отруюють і вбивають тварин і при цьому навіть не приховують своїх дій. Вони пропогандують свої «полювання» через ЗМІ та соціальні мережі.

3. Стаття 6 розглядуваного Закону передбачає необхідність виховання гуманного ставлення до тварин шляхом введення у всіх середніх і вищих навчальних закладах курсів з екологічної етики та гуманного ставлення до тварин. Проаналізувавши діючі навчальні програми в школах, коледжах та університетах, приходимо до висновку, що в реаліях цю норму ніхто не виконує.

4. Стаття 35 визначає, що за порушення вимог цього Закону винні особи несуть кримінальну, адміністративну та цивільно-правову відповідальність. На підставі аналізу норм кримінального та адміністративного законодавства можна дійти висновку, що санкції за жорстоке поводження з тваринами недостатньо високі для того, щоб реально виконувати каральну та превентивну функції права. Але випадків засудження особи за таку поведінку небагато, а якщо і є, то призначене покарання не відповідає жорстокості вчиненого. Наприклад, рішенням Верховного Суду за ст. 299 Кримінального кодексу України було призначено покарання особі у виді арешту на строк 4 місяці [2]. В даній справі обвинувачена особа декілька разів нанесла удари будівельним молотком по голові своєму собаці, який не міг втекти, бо був прив'язаний. Відтак, виходячи з обставин справи, робимо висновок, що навряд чи дана санкція співрозмірна з обсягом заподіяної шкоди.

У більшості цивілізованих країн законодавство щодо протидії жорстокому поводженню з тваринами передбачає величезні штрафи. Наприклад, в Італії – до 160 тис. євро, у Франції – до 30 тис. євро, у Великій Британії – 20 тис. фунтів стерлінгів. Також розповсюдженим є ув'язнення за такі дії (Велика Британія, Португалія, Італія, Німеччина, Франція, окремі штати США).

Засновниця і керівник одного з найбільших українських притулків для тварин «Сіріус» Олександра Мезінова у своєму інтерв'ю «Сьогодні» каже, що в Україні проблемою безпритульних тварин не

займаються на державному рівні, як це робиться у багатьох розвинених країнах. Там існують державні програми, які регулюють кількість тварин гуманними методами. Єдине місто в Україні, де спостерігається значний прогрес у вирішенні цього питання — це Львів [3].

Зоозахисники вважають, що у нашій країні немає чіткої законодавчої бази, яка б захищала права тварин. Люди над ними знущаються, б'ють, викидають на вулицю, бо знають, що їх за це не покарають. Олександра Мезинова каже, щоб вирішити проблему, потрібно на державному рівні зробити декілька дієвих кроків: реєстрація та ідентифікація домашніх і безпритульних тварин; облік домашніх і безпритульних тварин; масова стерилізація і вакцинація бездомних тварин; масова піарсоціалізація і влаштування тварин в сім'ї; заборона на розведення безпорідних тварин; ліцензування розведення породистих тварин; популяризація стерилізації тварин та створення таких можливостей для населення; соціальна реклама (пропаганда гуманного та відповідального ставлення до тварин); освітньо-просвітницька робота; зміни в законодавстві [3].

Головною причиною великої кількості безпритульних тварин в Україні можна вважати не досконало розроблене законодавство, яке б не дозволяло людям робити аморальні вчинки, викидаючи домашніх тварин на вулицю або завдавати їм страждання. Адже все починається з нашої відповідальності, точніше – безвідповідальності за тих, кого ми приручили.

На офіційному порталі електронних петицій до Кабінету Міністрів України зареєстровано петицію від 23 листопада 2019 р. «Про гуманне ставлення до тварин в Україні». Дана петиція заслуговує на увагу, оскільки вона висвітлює проблему негуманного ставлення до тварин та пропонує деякі варіанти вирішення описаних вище проблем:

1) посилення покарання громадян у разі залишення домашніх тварин на призволяще, порушення умов тримання домашніх тварин та неконтрольованого розведення приплоду тварини;

2) зобов'язання всім притулкам вести строгий облік тварин, які надходять до закладу, здійснювати фотозвіт про стан тварини та створити на кожну тварину супровідний документ, до якого вносити всі заходи, що були здійснені відносно тварини;

3) заборона евтаназії безпритульних тварин, як методу регулювання їх чисельності та натомість пропонується використання методу стерилізації;

4) створення спеціального контролюючого органу, основною функцією якого є контроль за виконанням норм закону, що стосується захисту тварин.

Зважаючи на те, що станом на 23 квітня 2020 року петицію підписали 200 особа з 25000 необхідних, можемо зробити висновок про

байдужість громадян до проблеми братів наших менших. На мою думку, треба все ж таки удосконалити законодавство щодо гуманного ставлення до тварин, а також посилити кримінальну відповідальність за жорстоке поводження з ними. У більшості випадках судом встановлюються санкції, які не співрозмірні з обсягом заподіяної шкоди. Крім цього, не менш важливим є створення органу, головною функцією якого був би контроль за дотриманням законодавства у сфері захисту тварин. Впровадження даного органу є дуже важливим, бо завданням держави є забезпечення захисту не тільки людей, але і тварин від будь-яких посягань на життя та здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» від 21.02.2006 р. № 3447-IV // Електронний ресурс // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15>
2. ВС роз'яснив, у якому разі за жорстоке поводження з тваринами особа притягається до кримінальної, а не до адміністративної відповідальності // Електронний ресурс // <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/544030/>
3. Україна в лідерах за кількістю бездомних тварин: як це виправити // Електронний ресурс // <https://www.segodnya.ua/ua/ukraine/pochemu-ukrainalidiruet-po-kolichestvu-bezdomnyh-zhivotnyh-i-kak-eto-ispravit--1122692.html>
4. Петиція №41/003020-19еп від 23.11.2019 «Про гуманне ставлення до тварин в Україні» // Електронний ресурс // <https://petition.kmu.gov.ua/%3B/Petition/View/3020>

*Матіс Євгенія Олегівна
аспірант, Харківський національний
університет будівництва та
архітектури*

*Науковий керівник: Крот Ольга
Петрівна, докторант, кандидат
технічних наук, доцент кафедри
безпеки життєдіяльності та
інженерної екології, Харківський
національний університет
будівництва та архітектури*

РОЛЬ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА В МАЙБУТНЬОМУ УКРАЇНИ

В даний час існує безліч проблем, які пов'язані із забрудненням навколишнього середовища. Це питання актуальне на сьогоднішній день, так як життя суспільства залежить від того, наскільки правильно люди

будуть поводитися з природою і раціонально використовувати її ресурси. Саме тому, необхідно сформувати законодавство про охорону навколишнього середовища, прийняти комплексні закони і акти, а також всі необхідні заходи щодо захисту природи.

У боротьбі із забрудненнями навколишнього середовища потрібно правильно продумати економічні санкції, які стимулювали б заходи з охорони природи. Найбільш часто застосовується така санкція, як штраф за забруднення. На даному етапі розвитку суспільства для збереження чистоти природи необхідні великі кошти, які можливо отримати від приватних підприємств у вигляді субсидій або кредитів. Саме тому виникає необхідність у таких заходах з охорони природи, як удосконалення технологічних операцій, розробка обладнання по зменшенню відходів, а також заходів щодо зниження шуму і вібрацій. Забруднення природи будь-яким сміттям, відходами життєдіяльності стає гострою проблемою великих міст, які ставлять на задній план чистоту своєї території. В першу чергу це стосується країн, що розвиваються, які прагнуть досягти економічного процвітання і розвитку, але забувають про захист навколишнього середовища. При боротьбі із забрудненнями природи слід виділяти прямі і непрямі заходи. Прямі заходи включають в себе зниження концентрацій, обсягів і мас шкідливих матеріальних забруднень. Також необхідно зменшити відходи від виробництва, зробити їх нетоксичними і утилізованими, створити безвідходні технології та зафіксувати ці правила на законодавчому рівні. Необхідно зробити так, щоб підприємства прагнули застосовувати нові методи і технології в боротьбі із забрудненнями, які поліпшать поточний стан природи.

Існують два принципи правового підходу до охорони природи:

- В державі має бути розроблено законодавство, яке включало б у себе обов'язкову відповідальність за забруднення навколишнього середовища, а також компенсації постраждалим від цієї діяльності.
- Держава повинна внести ефективне законодавство, яке ставило б основні пріоритети та завдання у вирішенні проблеми забруднення природи, а також ефективно їх реалізовувати.

Щоб реалізувати ці цілі необхідно створити ефективну та удосконалити існуючу систему державних органів, які займалися б областю екології та охорони довкілля від нераціонального користування. Але щоб ця система ефективно працювала, необхідно ввести екологічний кодекс, який був би спрямований саме на життєві цінності людей, а також виховання і моральну сторону.

Все ж на сьогоднішній день найкращим методом зменшення забруднення навколишнього середовища є маловідходні технології, в яких відсоток викидів набагато менше, ніж раніше. Для України просто необхідно створювати екологічно чисте паливо, реалізовувати нові

альтернативні джерела енергії, створювати нові матеріали і розробки, а також критерії і методики, щодо принципово нових норм екологічної свідомості.

Література:

1. Гетьман, Анатолій Павлович, Віталій Анатолійович Зуєв. "Екологічне право: роздуми про його витoki та перспективи розвитку." Проблеми законності 137 (2017): 75-91.
2. Левонюк, В., А. Кузьменко. "ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО." ЛОГОС. ОНЛАЙН (2020).

*Пілюшенко Дар'я Олегівна
студентка, Національний
юридичний університет імені
Ярослава Мудрого*

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗНИКНЕННЯ ВОДНИХ ОБ'ЄКТІВ

Користування водними об'єктами є досить важливою складовою життя будь-якої людини. Важливість полягає в тому, що вони здатні задовольнити базові господарсько-побутові, лікувальні, рекреаційні, оздоровчі, енергетичні, рибогосподарські, промислові та інші потреби населення. З приводу задоволення даних потреб виникають відносини між суб'єктами використання того чи іншого водного об'єкта.

Відповідно до статті 1 Водного кодексу України (далі – ВК), водний об'єкт – це природний або створений штучно елемент довкілля, в якому зосереджуються води (море, лиман, річка, струмок, озеро, водосховище, ставок, канал, а також водоносний горизонт) [1].

Деякі науковці наголошують, що поняття водного об'єкта, котре зазначене у ВК, не відбиває всіх характеристик даного об'єкта, але водночас дає зрозуміти, що, наприклад, калюжа не визнається як водний об'єкт. В. Лозанський характеризує водний об'єкт як природний або штучно створений об'єкт ландшафту (геологічна структура), в якому зосереджені води (річка, озеро, море, водоймище, водоносний горизонт) і який входить до складу природних ланок круговороту води [2, с. 85]. Л. І. Дембо у своїй праці стверджує, що водні об'єкти є водними ресурсами, тобто природними багатствами, що мають господарське значення та використовуються у різних галузях водного господарства [3, с. 59].

З наведених визначень можна визначити наступні ознаки, котрі притаманні всім водним об'єктам, а саме: мають бути зосередженими на

певній території та мати свій обсяг, межі; є придатними для використання для певних цілей; можуть виступати об'єктом правовідносин, що дають можливість їх використання; мають бути внесені до певного кадастру.

Згідно з науковими даними Україна належить до найменш забезпечених водою держав у Європі, адже існує порушення пропорційності між попитом на воду та можливістю його задоволення як у кількісних, так і у якісних показниках. Лише близько 1 тис. м³ води на рік припадає на одного мешканця країни.

Зникнення та погіршення стану водного об'єкта може відбуватися як з природних, так і з антропогенних причин. Щодо останніх, то передумовами їх появи стали саме відсутність коштів для впровадження нових ресурсо- та енергозощаджувальних, екологічно-безпечних технологій та здійснення ефективного технологічного регулювання. В умовах незалежності України сформувалася складна екологічна ситуація, що у свою чергу потребує усунення наступних недоліків:

1. Недосконале управління та охорона використання водних ресурсів з боку уповноважених державою органів;

2. Більшість нормативно правових актів щодо здійснення водоохоронної діяльності мають суто декларативний характер;

3. Відсутність ефективного механізму водокористування та водоохорони, низький рівень контролю та звітності, недостатнє фінансування;

4. Недостатня участь громадськості в процесі розроблення та прийняття рішень щодо використання, охорони та контролю за використанням водних ресурсів та виконання рішень [4, с. 64-65].

Хочу наголосити, що зникнення та погіршення стану водних об'єктів потребує рішучих дій, а саме – розробка програми щодо перешкоджання погіршенню та зникненню, створення механізмів задля забезпечення даної програми та здійснення належного фінансування з боку держави. Ще у серпні 2018 році був проведений круглий стіл «Проблеми екологічного стану малих річок України», де було розроблено Загальнодержавну програму відновлення та екологічного оздоровлення малих річок України. Учасники зробили висновок, що починати слід з малого – впровадження даної програми на місцевому рівні, у разі її успіху слід впровадити вже на обласному та державному рівнях. На жаль, інформація щодо впровадження даної програми відсутня.

Зникнення водних об'єктів є досить поширеною проблемою у наші часи, особливу роль грають саме антропогенні чинники, що викликають дисфункцію в навколишньому природному середовищі, що у свою чергу, чинить негативний вплив на життя та здоров'я населення. Існує безліч проблем та недоліків, які необхідно усунути задля забезпечення водними ресурсами кожен людину, адже масове зникнення водних об'єктів може

призвести до масштабної екологічної катастрофи. Тому не тільки держава за допомогою законодавчих важелів має врегулювати дану проблему, а й кожен підприємець, кожна людина має докласти максимум зусиль.

Література:

1. Водний кодекс України: 1995 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 20.05.2020)
2. Лозанський В. Організаційні питання удосконалення правового і економічного регулювання відносин водокористування. *Видавництво «Преса України»*. 1997. №11. С. 85-87.
3. Дембо Л.И. Основные проблемы советского водного законодательства *Издательство Ленинградского гос. ун-та* 1948. С. 135-137.
4. Хільчевський В.К. Основні засади управління якістю водних ресурсів та їхня охорона. *Міністерство освіти та науки України Київський національний університет імені Тараса Шевченка: навчальний посібник*. Київ, 2015. С. 51–65

***Палійчук Володимир Богданович
студент 1 курсу ОР "Магістр"
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка***

***Науковий керівник: Бусуйок Діана
Вікторівна, доктор юридичних наук,
доцент, Київський національний
університет імені Тараса Шевченка***

ПРАКТИКА ЄСПЛ ЯК ДЖЕРЕЛО ЗЕМЕЛЬНОГО ПРАВА

Розуміючи недосконалість вітчизняної судової системи, власники чи користувачі земельних ділянок, а також інші суб'єкти земельних правовідносин систематично звертаються до Європейського суду з прав людини (надалі – "ЄСПЛ"). Зважаючи на поширеність застосування судової практики ЄСПЛ, подальше її вивчення як джерела земельного права є важливим та актуальним.

Відповідно до статті 17 Закону України "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини" суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права [1].

Вищезазначене положення законодавства не є мертвою нормою, оскільки суди, в тому числі вищих інстанцій, систематично посилаються на практику ЄСПЛ, обґрунтовуючи ту чи іншу правову позицію.

Часто предметом дискусії стає застосування рішень у справах за участю іноземців та інших держав. Аналіз судової практики свідчить, що суди охоче застосовують і таку категорій рішень. Так, наприклад, Велика Палата Верховного суду у постанові від 02.07.2019 у справі № 48/340 посилається на рішення ЄСПЛ у справі "Стретч проти Сполученого Королівства", а в постанові від 29.05.2019 у справі № 761/20844/13-ц суд посилається на рішення у справі "Брумареску проти Румунії" [4, 6].

Додатковим аргументом цієї тези є Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 22.04.2016, в якому суд зазначив наступне: "Отже, у зв'язку з ратифікацією Конвенції, протоколів до неї та прийняттям Верховною Радою України Закону [ред. Закону України "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини"] господарським судам у здійсненні судочинства зі справ, віднесених до їх підвідомчості, слід застосовувати судові рішення та ухвали Суду з будь-якої справи, що перебувала в його провадженні" [2].

Зважаючи на все вищезазначене, цілком очевидно, що використання рішень ЄСПЛ при обґрунтуванні тієї чи іншої позиції правниками вже стало нормою. Тому й аналіз рішень ЄСПЛ щодо земельних спорів є практично корисним. Для упорядкування судових рішень при їх аналізі Коваленко Т.О. пропонує їх розділяти на чотири категорії, а саме:

- земельні спори щодо захисту власності (порушення ст. 1 Першого протоколу до Конвенції);
- земельні спори щодо помилок суб'єктів владних повноважень у сфері земельних відносин;
- земельні спори щодо доступу до правосуддя при захисті земельних прав;
- земельні спори щодо права на повагу до приватного життя [3].

Розглядаючи першу категорій спорів, до неї зазвичай відносять рішення ЄСПЛ у справі "Остапенко проти України" від 14.06.2007, "Зеленчук і Цицюра проти України" від 22.05.2018, "Віра Довженко проти України" від 15.01.2019, "Світлана Ільченко проти України" від 04.10.2019 та інші. Велика кількість правових позицій, які встановлювалися в цих рішеннях або активно використовуються судами та сторонами, або в принципі міняють вітчизняну судову практику. Так, наприклад, у справі "Остапенко проти України" суд розтлумачив зміст поняття "майно", звернувши увагу, що "майно" у сенсі статті 1 Першого протоколу може бути як "існуюче майно", так і активи, включаючи скарги, в зв'язку з

якими заявник може стверджувати, що він має щонайменше "законне сподівання" на те, що вони будуть реалізовані [9].

Якщо ж мова йде про справу "Зеленчук і Цицюра проти України", то рішення ЄСПЛ, яке стосувалося мораторію, мало особливо важливий характер. Суд справедливо зазначив: "з огляду на зазначені міркування та ненадання Урядом достатніх аргументів для обґрунтування заходів, застосованих до землі заявників, Суд доходить висновку, що держава-відповідач вийшла за межі своєї широкої свободи розсуду у цій сфері та не забезпечила справедливого балансу між загальним інтересом суспільства та майновими правами заявників" [8].

Більше того, це рішення було згодом однією із причин перегляду Верховним Судом своїх попередніх висновків. Так, наприклад, Велика Палата Верховного Суду 15.05.2019 у справі № 227/1506/18 прийняла судові рішення, яким відступила від сталих правових позицій Верховного Суду України, що описувалися у постановках від 05.11.2014 у справі № 6-172цс14, від 11.02.2015 у справі № 6-5цс15, від 12.10.2016 у справі № 6-464цс16 і так далі.

Велика Палата Верховного Суду зазначила у постанові наступне: "Крім того, Велика Палата Верховного Суду відхиляє як необґрунтовані доводи касаційної скарги щодо неврахування судами попередніх інстанцій висновку Верховного Суду України щодо застосування підпункту «б» пункту 15 розділу X «Перехідні положення» ЗК України у редакції, що була чинною до 1 січня 2019 року, стосовно можливості обміну земельних ділянок сільськогосподарського призначення лише «за схемою пай на пай» і відступає від цього висновку" [5].

Що стосується другої категорії земельних спорів у практиці ЄСПЛ, то це справи щодо помилок суб'єктів владних повноважень. Очікувано, що до них найчастіше відносять рішення у справі "Стретч проти Сполученого Королівства", "Рисовський проти України", "Чуян проти України", "Борщевська проти України" та інші. Особливо важливою в цьому контексті є саме справа "Рисовський проти України", оскільки суд тлумачить принцип належного урядування, а також встановлює вимоги до дій органів влади у разі допущення ними помилки, що порушує права людини. Одним із основних висновків цієї справи є те, що "державні органи, які не впроваджують або не дотримуються своїх власних процедур, не повинні мати можливість отримувати вигоду від своїх протиправних дій або уникати виконання своїх обов'язків" [11].

Третьою категорією земельних спорів в практиці ЄСПЛ є спори щодо доступу особи до правосуддя. До цієї категорії спорів зазвичай відносять рішення у справі "Пономаренко проти України", "Сокурєнко і Стригун проти України", а також "Бочан проти України". Суд в цих справах розглядає зміст права на справедливий суд в межах земельних

спорів. Так, наприклад, в справі "Пономаренко проти України" суд наголосив: "відповідно до його прецедентної практики п. 1 статті 6 передбачає "право на суд", яке включає не тільки право ініціювати провадження, але також і право домогтися "вирішення" спору судом. Для того, щоб це право було ефективним, особа повинна мати чітко визначену та дієву можливість оскаржити подію, яка становить втручання у його чи її права" [10].

Також часто вживаною є позиція стосовно юридичної визначеності. В цьому контексті у справі "Бочан проти України" суд зазначив: "судова система, в якій можливо скасувати судові рішення, яке стало остаточним і обов'язковим, судом вищої інстанції через протест, внесений суб'єктом владних повноважень, несумісна з принципом юридичної визначеності" [7].

Останньою категорією справ ЄСПЛ із земельно-правовим елементом є справи щодо права на повагу до приватного життя, до яких відносять рішення у справі "Гримковська проти України", а також справу "Релігійна громада Свідків Єгови Тернівського району міста Кривого Рогу" проти України".

Розглянувши чотири категорій земельних спорів, які найчастіше стають предметом розгляду в ЄСПЛ, можна стверджувати, що цей судовий інститут значно підвищує якість українського правосуддя. Подальше поширення практики ЄСПЛ в межах української правової системи буде сприяти дотриманню основоположних прав і свобод людини, а також підвищуватиме якість українського судочинства.

Література:

1. Закон України "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини" [Електронний ресурс]. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.
2. Інформаційний лист Вищого господарського суду України [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.arbitr.gov.ua/news/2296/>.
3. Коваленко Т. О. Практика Європейського суду з прав людини як джерело земельного права України / Тетяна Олександрівна Коваленко. // Юридична Україна. – 2016. – №11. – С. 82–88.
4. Постанова Великої Палати Верховного суду від 02.07.2019 у справі № 48/340 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/83454696>.
5. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 15.05.2019 у справі № 227/1506/18 [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82568415>.

6. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 29.05.2019 у справі № 761/20844/13-ц [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82316171>.
7. Рішення ЄСПЛ у справі "Бочан проти України" [Електронний ресурс]. – 2007. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_209.
8. Рішення ЄСПЛ у справі "Зеленчук і Цицюра проти України" [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c79.
9. Рішення ЄСПЛ у справі "Остапенко проти України" [Електронний ресурс]. – 2007. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_229.
10. Рішення ЄСПЛ у справі "Пономаренко проти України" [Електронний ресурс]. – 2007. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_228.
11. Рішення ЄСПЛ у справі "Риськовський проти України" [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_854.

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

**Економіка, організація і управління підприємствами, галузями,
комплексами**

Гурко Анна Вікторівна, Зубенко Ігор Ростиславович ЕЛЕКТРОННА
ВАЛЮТА: СУТНІСТЬ ТА ВИДИ.....3

Заволока Лариса Олександрівна, Волошко Катерина Віталіївна
ФІНАНСОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ.....5

Кузнєцова Олександра Павлівна СТРАТЕГІЧНИЙ КОНТРОЛІНГ В
УПРАВЛІННІ СУЧАСНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ.....7

Свиридюк Андрій Анатолійович ОСОБЛИВОСТІ АНТИКРИЗОВОГО
УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ
ГОСПОДАРЮВАННЯ.....10

Менеджмент

Величко Діана Вадимівна, Машлій Галина Богданівна
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОЄКТНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ.....12

Машлій Галина Богданівна, Олійник Михайло Євгенович РОЛЬ ТА
ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ.....14

Маркетинг

Беседін Станіслав Сергійович ГЕНЕЗИС РОЗВИТКУ ФІРМОВОГО
СТИЛЮ.....16

Бухгалтерський облік, аналіз і аудит

Гончар Інна Валентинівна ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ
БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ЗАСТОСУВАННЯ
СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....20

Гончар Інна Валентинівна ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ
ВИКОРИСТАННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА.....24

Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці

Якимець Владислав Сергійович CRM СИСТЕМИ ЯК ОСНОВА
СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ.....27

Податкова система. Бюджетна система

Коцан Тетяна Василівна МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ПАРТИЦИПАТОРНЕ
БЮДЖЕТУВАННЯ.....30

Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

Барзилович Анастасія Дмитрівна ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ
МЕДИЧНОЇ КАРТИ В УКРАЇНІ.....32

Світова економіка та міжнародні економічні відносини

Ковтунік Інна Іванівна МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ В ГАЛУЗІ
ТУРИЗМУ.....35

Нечипоренко Єлена Віталіївна ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНА-США.....36

Стойкова Єлизавета Сергіївна, Оліфер Артем Віталійович
УНИКНЕННЯ ПОДАТКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ
ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИМИ КОРПОРАЦІЯМИ.....39

ЮРИДИЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

**Теорія та історія держави і права. Філософія права. Історія
політичних і правових вчень**

Петрук Алла Анатоліївна ФАКТОРИ, ЩО ОБУМОВЛЮЮТЬ РІВЕНЬ
ПРАВОСВІДОМОСТІ У СУСПІЛЬСТВІ.....42

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Міжнародне право**

Крегул Яна Миколаївна ПУБЛІЧНИЙ КОНТРОЛЬ – ВАЖЛИВИЙ
ЕЛЕМЕНТ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ.....45

Світлична Анна Віталіївна ЗАСОБИ АСТРОТУРФІНГУ ЯК
МЕХАНІЗМ ПОШИРЕННЯ «НАТЕ СПЕЕСН».....48

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

Гуйван Петро Дмитрович ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОБМЕЖЕННЯ
ДОСТУПУ ОСОБИ ДО ІНФОРМАЦІЇ.....51

Кузьменко Кристина Олександрівна ПОЧАТОК ЗАРОДЖЕННЯ
ПОГЛЯДІВ НА ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВАМИ В ЦИВІЛЬНОМУ
ПРОЦЕСІ.....55

Лейбель Валерія Едуардівна ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ
МІЖНАРОДНОГО УСИНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ–СИРИТ В УКРАЇНІ.....57

Липовенко Едуард Віталійович КОЛЕКТИВНИЙ ДОГОВІР, ЯК
ЛОКАЛЬНЕ ДЖЕРЕЛО ТРУДОВОГО ПРАВА.....59

Ступка Мар'яна Романівна СТАБІЛЬНІСТЬ ТРУДОВОГО
ДОГОВОРУ.....61

Шишмарьов Дмитро Сергійович РЕФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ
МАТЕРІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....63

*Щербак Світлана Володимирівна, Скоробагатських Сергій
Миколайович* СТЯГНЕННЯ ОСНОВНОЇ ВІНАГОРОДИ ПРИВАТНОГО
ВИКОНАВЦЯ ПРИ ВИКОНАННІ УХВАЛИ СУДУ ПРО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ.....64

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право.
Судоустрій. Правоохоронні органи, прокуратура та адвокатура**

Зайченко Анастасія Володимирівна ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ
ПОКАРАННЯ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ЗАКІНЧЕННЯМ СТРОКІВ ДАВНОСТІ
ВИКОНАННЯ ОБВИНУВАЛЬНОГО ВИРОКУ.....67

Казміренко Діана Юріївна ВІДМЕЖУВАННЯ ЗЛОЧИНУ
ПРИМУШУВАННЯ ДАВАТИ ПОКАЗАННЯ ВІД СУМІЖНИХ
СКЛАДІВ ЗЛОЧИНІВ.....71

Пономаренко Владислав Максимович ПРОБЛЕМАТИКА
КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НАЙМАНСТВО
(СТ. 447 КК УКРАЇНИ).....73

Чемерис Тетяна Костянтинівна КОНТЕКСТ ПОНЯТТЯ
«ДІЄЗДАТНІСТЬ» ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ.....75

Яремко Галина Зіновіївна SUI GENERIS НОРМИ ПРО ЗЛОЧИНИ
ТЕРОРИСТИЧНОГО ХАРАКТЕРУ У КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ
УКРАЇНИ.....77

Екологічне право. Земельне право. Аграрне право

Андрійчук Ганна Ігорівна ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ
ГУМАННОГО СТАВЛЕННЯ ДО ТВАРИН В УКРАЇНІ.....80

Матіс Євгенія Олегівна РОЛЬ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА В
МАЙБУТНЬОМУ УКРАЇНИ.....83

Пілюшенко Дар'я Олегівна ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗНИКНЕННЯ
ВОДНИХ ОБ'ЄКТІВ.....85

Палійчук Володимир Богданович ПРАКТИКА ЄСПЛ ЯК ДЖЕРЕЛО
ЗЕМЕЛЬНОГО ПРАВА.....87

Підписано до друку 05.06.2020р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублюванні.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 60 прим.

Громадська організація «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. 0979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net